

.5191986

זרע

- א. הגדרת המושג
- זרע הוא החומר המפרה היוצא מן הזכר באדם ובכל חי.
- בלשון המקרא הוא נקרא תמיד שכבת זרע¹, והיינו מפני שהזרע יוצא בתוך שכבה נוזלית, ואין כל תא זרע נראה לעין באופן בודד. בלשון חז"ל הוא נקרא גם קרי, ומי שיצאה ממנו שכבת זרע נקרא בעל קרי, והוא על שם הפסוק 'כי יהיה כך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה'².
- החלק המפרה באשה אף הוא נקרא זרע³. כיום מבחינים בין המרכיב התורשתי של הגבר, שנקרא זרע, לבין המרכיב התורשתי של האשה, שנקרא ביצית.
- זרע הוא גם החלק בפרי שממנו גדל צמח חדש.
- באופן מושאל משמש המושג זרע לציון צאצאים⁴.
- חוק ביטוח סיעוד⁵²⁰ מקנה לכל קשיש המוגבל בתיפקודו זכאות אישית לגימלה או לשירותים לפי כללים הקבועים בו. הזכאים לגימלה זו הם תושבי מדינת ישראל, אשה בגיל 60 שנה, וגבר בגיל 65 שנה, המוגבלים בתיפקודם, והעומדים במבחן ההכנסות ובמבחן התלות. הגימלה ניתנת רק לקשישים המתגוררים בקהילה, אך לא במוסדות. אוכלוסית היעד היא קשישים החיים בביתם, ואשר מפאת מוגבלותם הפיסית ו/או הנפשית זקוקים לעזרת אחרים בתיפקוד האישי היום-יומי.
- גיל פרישה של שופטים, דיינים ורבנים – השופטים בישראל בכל הערכאות חייבים בפרישה בגיל 70 שנה⁵²¹.
- גיל הקצבה של דיין הוא 70 שנה⁵²². כרב ראשי לישראל כשיר להיבחר מי שטרם מלאו לו 70 שנה⁵²³. רבני עיר חייבים לפרוש בהגיעם לגיל 75 שנה, ואולם מועצת הרבנות הראשית רשאית להאריך לפי בקשתו את משך כהונתו עד גיל 80 שנה⁵²⁴.

קשישים בדיני ישראל, ירושלים, תשמ" – 1980. [519] ראה עוד על ההיבטים המשפטיים של הזיקנה בישראל – י. דורון, בתוך: א. רוזין (עורך), הזדקנות וזיקנה בישראל, עמ' 589 ואילך. [520] נתקבל בכנסת ביום 7.4.1986. [521] חוק השופטים, סעיף 17. [522] חוק הדיינים, התשט"ו – 1955, סעיף 16. [523] חוק הרבנות קשישים בדיני ישראל, ירושלים, תשמ" – 1980. [524] תקנות בחירות רבני עיר, סעיף 16(ב). [1] ויקרא טו טו-יז, יח, לא; שם יח כ; שם יט כ; שם כב ד; במדבר ה יג; ועוד. [2] דברים כג יא, וראה בספרי עה"פ שם. [3] ויקרא יב ב. וראה להלן בהע' 263 ואילך בהגדרתו. [4] בראשית ד כה; שם לח ח; ויקרא כב יג.

הראשון שראה ותיאר תא זרע בודד היה אנטוני ון-לווינהוק, ממציא המיקרוסקופ, אשר תיאר לראשונה תא זרע בשנת 1677¹¹.

הביצית — מכיוון ש'זרע' האשה איננו נראה לעין, נחלקו הקדמונים על מהותו ועל עצם קיומו. עקב כך היו שתי תיאוריות בעבר¹²: האחת סברה, שאמנם האשה אף היא תרמה זרע, אלא שמהותו המדוייקת לא היתה ידועה, היתה הנחה שהוא דם הווסת, ושמקורו ברחם. זו היתה דעתם של היפוקרטס ושל גלינוס¹³. השניה סברה, שאין לאשה כל תרומה תורשתית, אין לה 'זרע', ואין היא מספקת אלא את המצע להתפתחות העובר, ומצע זה הוא דם הווסת¹⁴. זו היתה דעתו של אריסטו.

הראשון שקבע כי יש לאשה מרכיב חשוב בתרומה התורשתית, וכי מרכיב זה הוא ביצית, היה ויליאם הארווי (1657-1578). הראשון שתיאר את הגופיף בשחלה המכיל את הביצית היה רניה דה-גראף בשנת 1672. הביצית נתגלתה לראשונה בהסתכלות מיקרוסקופית בשנת 1827, על ידי קארל פון באר¹⁵. אמנם יש להעיר, שהיו מחכמי ישראל שדיווחו על

יש מי שכתב, שבעבר לא נהגו להדפיס ספרים ולעורר במיוחד על עוון הוצאת זרע, וגם לא לייחד את הדיבור על כך ברבים ובפרסום⁵, אך בימינו הפך נושא זה לעניין פרוץ, ויש אף רופאים ומדענים המייעצים לכתחילה להקל ואף לעודד אוננות, יש צורך לפרסם דעת תורה בנידון, ולהזהיר על גודל העוון⁶.

בערך זה יידונו העניינים הנוגעים לזרע הגבר ולזרע האשה.

ב. רקע היסטורי

הזרע — בין היוונים היו שלש תיאוריות על מקור הזרע⁷: האחת סברה, כי שמקורו במוח, והוא נודד דרך חוט השדרה לתוך האשכים⁸; השניה סברה, שמקור הזרע מכל חלקי הגוף, וזרע הבא מחלק מסויים של גוף האב ייצור בעובר את אותו חלק. זו היתה דעתו של היפוקרטס⁹; והשלישית סברה, שמקור הזרע בדם, ולמעשה הניחו שאין הזרע אלא קריש מיוחד של דם. זו היתה דעתו של אריסטו¹⁰. שכבת זרע היתה אמנם ידועה מאז ומעולם, שכן מדובר בהפרשה חיצונית ונראית לעין.

לתשב"ץ דף לח ע"ב-לט ע"א. [10] דעה זו מוזכרת במגן אבות שם. [11] A.W. Meyer, *Bull. Instit. Hist. Med.* 6(2):89, 1938. [12] ראה מאמרו של Reichman, *ibid.* [13] כך גם היתה דעת חז"ל וחכמי ישראל, שיש לאשה מרכיב תורשתי המתחבר למרכיב התורשתי של הגבר — ראה נידה ל א; רמב"ם איסורי ביאה ה ד; רמב"ן עה"ת ויקרא יב ב; מגן אבות לתשב"ץ, בהקדמה. וראה עוד להלן, הע' 263 ואילך. [14] ראה גם בע' תורשה, ברקע ההיסטורי. [15] ראה — F.H. Garrison,

ועוד. [5] ראה בשו"ת צמח צדק שער המילואים סי' סב. [6] שערי הלכה ומנהג ח"ד סי' יז. [7] ראה — E. Reichman, *Tradition* 31(1):64, 1996. [8] יתכן שזה ההסבר לדעה בחז"ל (חולין מה ב), שמי שנחבל בראשו לא יכול להוליד, וראה רש"י שם ד"ה שאינו מוליד. וביתר בירור נמצאת דעה זו בספר הבהיר, פנ"א. וראה בס' תניא פ"ב "שהבן נמשך ממוח האב", וראה בס' ביאור תניא מאת הרב ע. שטיינזלץ. וראה גם בערוה"ש אבהע"ז כג ג. [9] דעה זו מוזכרת בס' שבילי אמונה, נתיב ד; מגן אבות

חשיבותה — שכבת זרע היא כוח הגוף וחיי ומאור העינים, וכל שתצא ביותר, הגוף כלה וחיי אובדים²⁵.

הזרע יש בו רוח חיים טבעי, ובו ההכנה שממנו יתהווה האדם, ולכן הפסדו של הזרע הוא ניגוד לתכונת החיות ורוח החיים, ולכן יש בו טומאה²⁶.

זרע ושתן — אי אפשר לשכבת זרע בלא מימי רגלים²⁷.

חיותו — עד שלושה ימים שכבת הזרע נקלטת, מכאן ואילך היא נסרחת²⁸, ורוח מזרחית גורמת להסרחת הזרע במעי האשה בתוך שלושה ימים²⁹.

גורמים המרבים או ממעטים את הזרע — חז"ל מנו מספר מאכלים, שמרבים את הזרע: השום, השחלים, חלגלוגות, ביצים, גרגיר, סלתות, אתרוג, יין ישן, יין לבן, בשר שמן, חלב, גבינה, קונדיטון, גריסים של פול ושל עדשים³⁰. אחד ההסברים

ביצית האשה בצורה נכונה עוד קודם לתאריך זה¹⁶.

ג. הזרע במקורות חז"ל

יצירת הזרע — שכבת הזרע יוצאת מן הנקב שבפי האמה¹⁷, וכשיוצאת החוצה, כל גופו מרגיש, ואיבריו מזדעזעים, ובא מבשר החי, חם ומתקשה, ולא יכול לעצור מלצאת¹⁸.

כל שכבת זרע שאינה יורה כחץ אינה מזרעת¹⁹.

ביצירת העובר — זרע האיש הוא אחד משלושת המרכיבים ביצירת העובר²⁰, ולא נוצר אדם מן כל הטיפה שבזרע, אלא מן הברור שבה²¹.

צורתה — שכבת זרע קשורה ודומה ללובן ביצה שאינה מוזרת²², והיא טיפה סרוחה²³. אחד מסימני סריס חמה הוא, ששכבת זרעו דוחה, היינו שאינו קשור אלא צלול כמים²⁴.

[21] נידה לא א. ובויקרא רבה יד ו — מטיפה של לבנות. [22] נידה לה ב. [23] אבות ג א, וראה בפירוש הרע"ב שם. [24] יבמות פ ב, וכפי פירוש רש"י שם ד"ה דוחה. אמנם ברמב"ם אישות ב יג, ובטוש"ע אבה"ע"ז קעב ה, הגירסה ששכבת זרעו דיהה. וראה ע' סריס הע' 166 ואילך. [25] רמב"ם דעות ד יט. וראה עוד במאמרו של הרמב"ם על חיזוק כח הגברא. וראה בע' מיניות הע' 96 ואילך. [26] הכוזרי, מאמר שני, ס. [27] ירושלמי שבת א ד. ודבר זה צריך בירור מבחינת המציאות, ולכאורה לא משמע כן ממהלך הסוגיא בבבלי נידה לד א-ב. [28] שבת פו א; ירושלמי שבת ט ג. [29] גיטין לא ב, וברש"י שם ד"ה שכבת. [30] יומא יח א-ב; ב"ק פב א; ירושלמי יומא א ד. וראה עוד

Introduction to the History of Medicine, Philadelphia, 1914, p. 390. [16] ראה היעב"ץ בספרו אגרת ביקורת דכ"ה ע"ב; ספר הברית לר' פינחס אליהו, 1797, ח"א סי' יז. על הידיעות של עולם המדע והפילוסופיה עד אז, ראה — D.M. Feldman, *Marital Relations, Birth Control and Abortion in Jewish Law*, pp. 132-143. על הגדרת זרע האשה בהלכה ראה להלן הע' 263 ואילך. [17] בכורות מד ב. וראה בע' השתנות הטבעים, הע' 99 ואילך, על המבנה האנטומי. [18] נידה מ א; שם מג א. [19] חגיגה טו א; יבמות פ א; נידה מג א. וראה בגמ' חגיגה שם, שאם בשעת הוצאת הזרע הוא היה יורה כחץ, הרי הוא מזריע גם לאחר שהייתו, וצ"ב המציאות הזו. [20] נידה לא א.

מהרפואות הרבה מאד³⁵.

אִישִׁים בַּמִּקְרָא — אדם הראשון ראה קרי לאונסו, ומשכבת זרע זו הוליד רוחין ושידין ולילין, שהם מיני מזיקין³⁶; יעקב אבינו לא ראה קרי, עד שנולד ראובן בכורו³⁷; בעוון יציאת שכבת זרע של יוסף במעשה אשת פוטיפר, לא זכה שיצאו ממנו שנים עשר שבטים, למרות שראוי היה לכך כמו יעקב אביו³⁸. אלישע נקרא קדוש, מפני שלא ראה קרי³⁹.

כהן גדול — אחד מעשרה ניסים שנעשו לאבותינו בבית המקדש היה שלא אירע קרי לכהן גדול ביום הכיפורים⁴⁰, אך היה כהן גדול אחד שאירע לו קרי ביום הכיפורים, ונכנס בן אילם מציפורי, ושימש תחתיו בכהונה גדולה⁴¹.

לא היו מאכילים את הכהן הגדול בערב יום הכיפורים מאכלים המרבים את הזרע, ומוסיפים בקשיות האיבר⁴², ולא היו

לחשיבות המאכלים השונים ביצירת הזרע היא ההנחה שהיתה רווחת, כי הזרע מתהווה מן האוכל כחמאה מן החלב³¹. ולעומתם מנו חז"ל מספר דברים, שממעטים את הזרע: מלח, רעב, נתק (צרעת), בכייה, שינה על גבי קרקע, גדגדניות, כשות שלא בזמנה (בזמנה הוא בחודש תמוז, ושלא בזמנה הוא בחודש טבת), והקזת דם למטה (היינו למטה מן הביצים כמו ברגליו ושוקיו), כפליים (היינו דבר זה ממעט כפליים לעומת שאר הדברים)³².

הרמב"ם³³ פירט בהרחבה רבה רשימות מאכלים ומתכונים רבים, אשר ביכולתם להרבות את הזרע או למעטו, וציין "כי אלו המזונות העשויות למשגל, ראוי שיוקחו אחר צאת מן המרחץ, ואם היה אפשר, שישתה אחריהם שיעור שלוש אוקיות מייין ריחני"³⁴. סיכומו של הרמב"ם, "כי ידוע אצל הרופאים, כי המזונות בעניין הזה יותר מועילים

קרי מימיו. וראה עוד בתו"ש בראשית פמ"ט אות מז, מדרשים שונים בנידון. [38] סוטה לו ב; ירושלמי הוריות ב ה. וראה בהע' הקודמת בעניין יעקב. [39] ברכות י ב. וראה מו"נ ג ח. [40] אבות ה ה. וראה בתויו"ט שם. [41] ירושלמי יומא א א. וראה בתו"י יומא כא א ד"ה ולא, ובגליון הש"ס על הירושלמי שם, ובבבלי יומא יב ב, ומגילה ט ב, מובא מעשה זה של רבי יוסף בן אולם, אך מצויין רק שאירע פסול בכהן הגדול, ולא פירט את הפסול. [42] יומא יח א; פיהמ"ש לרמב"ם יומא א ד; רמב"ם עבודת יוהכ"פ א ו. וראה בירושלמי יומא א ד, שהקשה למה מנעו ממנו מאכלים אלו, הרי מעשרה נסים במקדש, שלא היה כהן גדול רואה קרי, ותירצו על שם לא תנסון, או שיש הבדל בין מקדש ראשון לשני. ופלא על התפארת ישראל יומא שם, שתירץ תירוץ ראשון מדעתו, ולא

בקיצועו"ע קנא ד. ובמעשה תורה צו ד, מנה גם חזרת כמי שמרבה את הזרע. וראה במבוא של ז. מונטנר למאמר על חיזוק כח הגברא להרמב"ם, עמ' 41, על הגדרת הצמחים השונים הללו. [31] וכפי שכתב הרמב"ם במאמר על חיזוק כח הגברא סעיף 1, "כי הזרע הוא מותר מן המזון, ישאר ממה שיצטרכו אליו האיברים עם הבישול השלישי". [32] גיטין ע א. בירושלמי שביעית ב ו, מנה גם בצל, ובמעשה תורה שם, מנה גם פת שעורים, יין רע, עשבי השדה ושיכר. וראה במבוא של ז. מונטנר למאמר על חיזוק כח הגברא להרמב"ם, עמ' 42, על הגדרת הצמחים השונים הללו. [33] מאמר על חיזוק כח הגברא. [34] הרמב"ם שם, סעיף 7. [35] הרמב"ם שם, סעיף 1. וראה עוד במו"נ ג לג, מט. [36] עירובין יח ב. [37] יבמות עו א. וראה בראשית רבה עט א, שהיה יעקב בן פ"ד שנה, ולא ראה טיפת

ראשוני מתחלק לשני תאים, אחד מהם ממשיך להתחלק במספר חלוקות, עד שהוא הופך לתא זרע בשל, והשני נשאר במצבו הראשוני להוות יסוד לתאי זרע נוספים.

מבנה — תא זרע מורכב מראש זונב (שוטון). הראש מהווה כ-10% מאורך התא, והוא מכיל את גרעין התא, ומבנה דמוי כיפה מיוחד לתא הזרע, המצפה את ראש התא, הנקרא אקריוזום⁴⁹. גרעין תא הזרע מכיל 23 כרומוזומים, שהם מחצית מספר הכרומוזומים בהשוואה לכל יתר התאים בגוף האדם. חלק מתאי הזרע מכילים את המרכיב התורשתי X, אשר בהתחברו עם ביצית ייצור נקבה (XX), וחלק אחר מכיל את המרכיב התורשתי Y, אשר בהתחברו עם ביצית ייצור זכר (XY). האקריוזום מכיל אנזימים מיוחדים, הפועלים בשעת ההתלכדות בין תא זרע לבין ביצית. הזונב הוא ארוך, ומקנה לתא הזרע את יכולת הניידות.

שכבת הזרע — תאי הזרע נוצרים בצינוריות הזרע שבאשכים, ועוברים דרך שבילי הזרע עד לשופכה. בדרך נשפכים לצינור הזרע נוזלים הנוצרים בשלפוחיות הזרע ובערמונית, ויחד הם יוצרים את שכבת הזרע. מספר תאי הזרע בכל מיליליטר הוא 40-120 מיליון, ונפח הזירמה הוא 3-8 מיליליטר. מכאן שזירמה

מניחים אותו לישן, שמא יראה קרי⁴³.

יום הכיפורים — הרואה קרי ביום הכיפורים, ידאג כל השנה, ואם עלתה לו שנה, מובטח לו שהוא בן עולם הבא⁴⁴. יש מי שכתבו, שהכוונה דווקא ליחידי סגולה, שלא מצוי אצלם קרי כלל כל השנה, אבל סתם בני אדם, ואפילו תלמידי חכמים, אין להם מקום לדאגה כלל⁴⁵.

הרואה קרי בזמן הזה יום הכיפורים, אם הוא לח, מקנחו במפה ודיו; ואם נתייבש על הגוף, או שנתלכלך, רוחץ המקומות המלוכלכים לבד, ואסור לרוחץ כל גופו או לטבול⁴⁶.

אשה מזרעת אודם, וכשהיא מזרעת תחילה יולדת זכר⁴⁷.

ד. רקע מדעי

גיל — השינויים ההיסטולוגיים באשך, שיביאו ליצירת זרע, מתחילים להתרחש בין 5-7 שנים. בסביבות עשר שנים מתחילות חלוקות פעילות של תאי הזרע, אך הגיל שבו פעילות הזרע היא יעילה להפרייה משתנה מאד. יצירת זרע מלאה ויעילה חלה לרוב בסביבות גיל 16 שנה.

יצירת הזרע⁴⁸ באדם היא תהליך מתמשך וקבוע בכל החיים. תא-יסוד

מ-ג, בתיקון האר"י, ובתפילת הודיה בנידון. [45] שו"ת תשובות והנהגות, ח"ב סי' שא, ובשם בעל התניא והגר"י קנייבסקי. [46] ערוה"ש או"ח תריג טו. [47] נידה לא א. וראה להלן הע' 263 ואילך בבירור מהות זרע האשה. [48] spermatogenesis. [49] acrosom.

הביא הירושלמי, וכעין זה הקשה גם המהר"ץ חיות בריש יומא על התיו"ט דמאי א א. וראה בגליון הש"ס ירושלמי שם. [43] יומא שם; רמב"ם שם. [44] יומא פח א; טוש"ע או"ח תרטו ב. וראה בטעמי הדבר במ"ב שם סק"ג-ד. וראה בקרבן נתנאל על הרא"ש סוף יומא אות'

מטמאה במשא, והנטמא בה אינו מטמא בגדים שעליו⁵⁵. הנוגע בשכבת זרע בשיעור כעדשה הוא ראשון לטומאה⁵⁶. טומאת שכבת זרע שאמרה התורה הוא חידוש, שאף בלי אזהרת התורה בני אדם בדלים מלנגוע בו מחמת מאיסותו⁵⁷.

בעל קרי — איש שיצאה ממנו שכבת זרע הוא בעל קרי, בין שיצא לרצונו, ובין שיצא לאונסו⁵⁸; בין שיצא ביום, ובין שיצא בלילה⁵⁹; בין שיצא בדרך תשמיש, ובין שיצא שלא בדרך תשמיש⁶⁰.

בעל קרי הוא טמא⁶¹, והוא ראשון לטומאה, שאינו מטמא אלא אוכלים ומשקים בלבד⁶². טומאתו היא טומאת ערב בלבד, היינו שצריך טבילה במקווה, ונטהר בכך לחולין ולמעשר שני, ועדיין הוא טמא לתרומה ולקדשים עד הערב שמש, ובזמן שבין טבילתו לבין הערב שמשו הוא נקרא טבול יום.

דין זה נכון גם לאשה המשמשת מיטתה⁶³, ולאשה הפולטת שכבת זרע⁶⁴.

שיעור טומאת בעל קרי בכל שהוא⁶⁵.

בעל קרי משתלח מחוץ לשני מחנות⁶⁶.

וראה במלאכת שלמה ברכות ג ד. [61] ויקרא טו טז; זבים ה יא; רמב"ם אבות הטומאות ה א, טו. [62] רמב"ם שם; פיהמ"ש לרמב"ם כלים א א ורא"ש שם. וראה ר"ש שם, ותוס' נידה כב א ד"ה אלא מעתה. [63] נידה מא ב; רמב"ם אבות הטומאה ה ט. [64] נידה מא ב-מב א; רמב"ם שם יא-יב. [65] נידה כב א מחלוקת; רמב"ם אבות הטומאות ה א. [66] פסחים סו ב. וראה במשל"מ ביאת המקדש ג ג; שם בית

חד-פעמית של גבר פורה מכילה כחצי מיליארד תאי זרע.

הורמונים המופרשים מתת-המוח⁵⁰ משפיעים על השחלות להבשלת הביצית. ההורמונים ⁵¹FSH ו-⁵²LH גורמים להבשלת הזקיק בשחלה ולהפיכתו לביצית. באשה הקשר הזה ברור וידוע, אך בגבר יש להורמונים אלו השפעה חלקית בלבד על תהליך יצירת הזרע באשכים.

ביציות — בעת הלידה מכילות השחלות 2,000,000-700,000 ביציות בלתי בשלות, אשר חלקן הגדול עובר ניוון במשך הילדות, ונשארות כ-40,000 ביציות בתחילת ההתבגרות המינית. ביצית שהבשילה וחרגה מחוץ לשחלה יוצרת את מחזור הווסת⁵³. הביצית, כמו תא הזרע, מכילה מחצית מספר הכרומוזומים, אך תמיד מכילה היא את המרכיב התורשתי X.

ה. פרטי דינים

דינים הקשורים לזרע

טומאת שכבת זרע — שכבת זרע היא אב-הטומאה מן התורה⁵⁴, והיא מטמאה אדם וכלים במגע, וכלי חרס באוויר, ואינה

[50] hypophysis. [51] Follicle-Stimulating-Hormone. [52] Luteinizing Hormone. [53] ראה ע' נדה חובה ברקע המדעי. [54] כלים א א; רמב"ם אבות הטומאות ה א. [55] כלים א א; זבים ה י; רמב"ם אבות הטומאות ה א. [56] נידה מג ב; רמב"ם שם. [57] עבודה זרה סח ב. [58] פסחים סז ב; רמב"ם אבות הטומאות ה א. [59] ספרי דברים כג יא. [60] שו"ת תשב"ץ ח"א סי' קא-קב.

תפילין, אף על פי שהוא טמא⁷⁷.

קרי בלילה — המהרהר בלילה וראה ששימש מיטתו בחלום, ומצא את איברו חם, הרי זה טמא מדרבנן לתרומה בלבד; אבל אם חסר אחד מהתנאים הללו, הרי זה טהור⁷⁸.

זרע בשתן — המטיל מים, וראה מים עכורים או חלוקים, היינו שהטיפות חלוקות כמין שלשלת⁷⁹, או שהם חלקים ואינם נדבקים זה בזה⁸⁰, אם בתחילה או מתחילה ועד סוף, הרי זה טהור; ואם באמצע או בסוף, הרי זה טמא מדרבנן לתרומה בלבד⁸¹.

בעל קרי שטבל ולא הטיל מים קודם שטבל, כשיטיל מים — טמא, מפני שצחצוחי שכבת זרע אינם יוצאים אלא כשיטיל מים; במה דברים אמורים, בחולה או בזקן, אבל ילד בריא — טהור, מפני שהוא יורה שכבת זרע בחזקה כחץ, והיא כולה ניתקת מן האמה, עד כמה הוא ילד, כל זמן שעומד על רגלו אחת ונועל או חולץ מנעלו⁸².

ברכי יוסף או"ח תנו; אליה רבא שם סק"ט; רב שו"ע שם. וראה במנ"ח מ' קפ אות ב, שחילק בין טומאת אחרים בשכבת זרע של קטן, לבין טומאת עצמו כבעל קרי. [75] ספרי דברים כג יא; נידה לד א-ב; ירושלמי שבת א ד; רמב"ם מטמאי משכב ומושב ב י; שם אבות הטומאות ה יז. [76] סוכה כו א; טושו"ע או"ח מ ז, וברמ"א שם. [77] מ"ב שם סקט"ז. [78] מקוואות ח ג; תוספתא מקוואות פ"ו; נידה מג א; רמב"ם אבות הטומאות ה ה,טו. [79] לפי פיהמ"ש והרע"ב, מקוואות ח ב. [80] לפי פי' הרא"ש, שם. [81] מקוואות ח ב; רמב"ם אבות הטומאות ה ו,טו. [82] מקוואות ח ד; חולין כד ב; רמב"ם

אין הרואה קרי טמא, עד שתצא ממנו שכבת הזרע החוצה⁶⁷. הרואה קרי בלא הרגשה — יש אומרים שאינו טמא, אלא אם כן נעקרה מגופו בהרגשה, אפילו אם יצאה אחר כך שלא בהרגשה⁶⁸; ויש אומרים, שבכל מקרה טמא, אפילו נעקרה בלא הרגשה⁶⁹.

קטן הרואה קרי אינו טמא⁷⁰, וקטן לעניין זה היינו פחות מבן תשע שנים ויום אחד⁷¹, ומגיל זה הרי הוא טמא בקרי מהלכה למשה מסיני⁷². יש מי שכתבו, שקטן הרואה קרי אפילו בן יומו טמא⁷³, אבל נדחו דבריהם⁷⁴. אכן יש להעיר, שאין זה במציאות שקטן בן יומו יראה קרי, שכן אין מערכת יצירת הזרע בשלה עדיין.

שכבת זרע של גוי אינו מטמא מדין תורה, ואף לא גזרו עליו טומאה מדברי סופרים⁷⁵.

תפילין — ישן בתפילין וראה קרי, לא יאחז בבתים, אלא יאחז ברצועה, ומסיר אותם, עד שיקנח הקרי מעליו, ויטול ידי⁷⁶, ואחרי נטילת ידיים מותר להניח

הבחירה ז טו. וראה במנ"ח מ' תקסה, ובקומץ המנחה על מנ"ח מ' שסב. [67] תו"כ ויקרא טו טז; נידה מ א; שם מג א; רמב"ם אבות הטומאות ה א, ותרומוות ז ד. וראה ראב"ד וכס"מ, אבות הטומאה, שם. [68] רמב"ם אבות הטומאות ה ד, לפי לשון א' בנידה מג א. [69] ראב"ד שם, על פי לשון ג' נידה שם. וראה בכ"מ שם, תוס' נידה שם ד"ה הא, שו"ת תשב"ץ ח"א סי' קא-קב. [70] תו"כ ויקרא טו טז. [71] תו"כ שם; נידה לב ב; רמב"ם אבות הטומאות ה ב. [72] נידה שם. [73] ראב"ן סי' נד; יראים השלם סי' שצא; מג"א סי' תנו סק"ז. [74] ראה חק יעקב סי' תנו סקי"ב; שו"ת שבות יעקב ח"א סי' כב;

מטומאת תשמישה קודם שפלטה, הרי היא טמאה מדין רואה קרי, וטומאתה מן התורה, ואף לחולין⁹⁰. הפולטת טמאה, אפילו אם לא יצא הזרע החוצה, ואין צורך בשיעור של הפליטה, אלא היא טמאה בכל שהוא⁹¹.

כל פולטת זרע סותרת את מנין ספירתה לטהרתה מטומאת זיבה, ואפילו לבעלה⁹², ואינה סותרת אלא יום אחד שפלטה בו⁹³, ולכן נהגו להחמיר שכל אשה, שצריכה לספור שבעה נקיים, ממתינה קודם הספירה זמן של הפסד הזרע⁹⁴.

זמן הפסד הזרע הוא מחלוקת תנאים⁹⁵, ומחלוקת הפוסקים⁹⁶. להלכה פסקו רוב הפוסקים, שצריכה להמתין שש עונות שלימות, ולמעשה נהגו להחמיר להמתין ארבעה ימים מעת ששימשה⁹⁷.

טעם הטומאה — בטעם הדבר, שהיוצא ממנו שכבת זרע הוא טמא, יש מי שכתב, שעיקר היותו של האדם בעולם אינו אלא להבין במושכלות ולעבוד בוראו, לפיכך כשיקרה אותו דבר שמראה בו הטייתו אל תאוות החומריות, ראוי לו לעומד יום אחד בטומאתו, כדי שתתנקה

רוכבי גמלים אסורים לאכול בתרומה, לפי שהרכיבה על עור הגמל מחממת ומוציאה קרי⁸³.

ערב יום-הכיפורים — אין אוכלים בערב יום הכיפורים דברים המחממים את הגוף, כגון ביצים, חלב חם, שום צלוי ומבושל, דגים, בשר שמן וכיו"ב, פן יבוא לידי קרי ביום הכיפורים⁸⁴.

תשמיש המיטה — איש ואשה ששימשו מיטתם, שניהם טמאים⁸⁵, ובאשה גזירת הכתוב היא שמחמת תשמיש היא טמאה, והרי היא כרואה קרי, ושניהם ראשון לטומאה מן התורה⁸⁶. והיינו דווקא שהוציא זרע, אבל המערה בלי להזריע, שניהם טהורים⁸⁷.

אין האשה טמאה בביאה אלא אם היתה גדולה משלוש שנים ויום אחד, והאיש השוכב עמה הוא גדול מבן תשע שנים ויום אחד, והוא הלכה למשה מסיני⁸⁸, וכן אין היא טמאה אם באו עליה נוכרי או בהמה⁸⁹.

פולטת זרע — האשה שפלטה שכבת זרע, אף על פי שכבר טבלה ונטהרה

[89] יבמות לד ב; רמב"ם שם. [90] נידה מב ב; תוספתא מקוואות פ"ו; רמב"ם אבות הטומאות ה יא טו. [91] נידה מא ב; שם, מב א; רמב"ם שם. [92] נידה מב א; רמב"ם אבות הטומאות ה יא; רמב"ם איסורי ביאה ו טז; סמ"ג לאוין קיא; סמ"ק סי' רצג; טושו"ע יו"ד קצו יא. וראה בתוס' נידה לג א ד"ה רואה. [93] נידה לג ב; רמב"ם שם. [94] אנציקלופדיה תלמודית, כרך ד, ע' בעל קרי. [95] מקוואות ח ג; שבת פו א. [96] ראה אנציקלופדיה תלמודית, שם. [97] תרומת הדשן סי' רמא; רמ"א יו"ד קצו א.

שם ז. [83] נידה יד א; רמב"ם תרומות ז ו. וראה במשך חכמה בראשית כד סא. [84] רמב"ם יוהכ"פ א ו; ס' חסידים סי' שצ; יש"ש ב"ק פ"ו סי' מג. וראה במחזיק ברכה או"ח סי' רפ. וראה עוד בשערי הלכה ומנהג ח"ב סי' רנא. [85] תו"כ פ' מצורע זבים סוף פ"ג; נידה מא ב; רמב"ם אבות הטומאות ה ט טו. [86] רמב"ם שם. [87] תו"כ שם; יבמות לד ב; רמב"ם אבות הטומאות ה י. וראה בפ"י הראב"ד תו"כ שם; מל"מ ביאת מקדש ג ג. [88] נידה לב א; רמב"ם אבות הטומאות ה ט.

צריכה להיות בקרקע דווקא¹⁰⁵, ויש שפסקו שאף חציצה במיעוט הגוף לא פוסלת בטבילה זו¹⁰⁶. יש מי שכתב, שמי מקווה זוחלים פסולים לטבילת בעל קרי¹⁰⁷.

ביטול התקנה — תקנת עזרא נתבטלה, לפי שלא פשטה בכל ישראל, ולא היה כוח ברוב הציבור לעמוד בה¹⁰⁸. והיינו שלא החכמים ביטלוה, אלא מאליה נתבטלה, מפני שלא יכלו לעמוד בתקנה זו; ולאחר שנהגו כן, חיזקו חכמים את ביטול התקנה¹⁰⁹.

יש מהראשונים הסבורים, שלא בטלה תקנת עזרא אלא לתורה, אבל לתפילה התקנה בעינה עומדת, אלא שאין צריך טבילה בארבעים סאה, ודי בנתינת תשעה קבים¹¹⁰; ויש הסבורים, שבטלה תקנת

מחשבתו יפה, ואחר כך יטהר⁹⁸.

תקנת עזרא — עזרא ובית דינו תקנו טבילה לבעלי קרי, היינו שלא יקרא בתורה עד שיטבול, אף על פי שמן התורה מותר לבעל קרי לעסוק בתורה בעודו טמא ככל הטמאים⁹⁹. דין זה הוא בין אם ראה קרי באונס, ובין אם ראה קרי שלא באונס¹⁰⁰. כמו כן חלה התקנה גם אם היתה ביאה בלא הוצאת זרע¹⁰¹. יש מהראשונים שכתב, שבית דין שלאחר עזרא התקין, שבעל קרי אסור אף בתפילה¹⁰²; ויש שכתבו, שאיסור התפילה היה אף הוא מתקנת עזרא¹⁰³. אם קינח הקרי, מותר בעל הקרי להניח תפילין¹⁰⁴.

טבילת בעל קרי לתורה מותרת אפילו במים שאובים, אף על פי שהם פסולים בטבילה משום טומאה, אבל הטבילה

וראה תשובות הגאונים, שערי תשובה סי' קנ; בי" או"ח סי' מ. [105] מקוואות א א; ברכות כב א; ראבי"ד ברכות ו ה; בי" או"ח סי' פח; מג"א סי' תרו סק"י; רב שו"ע, שם. [106] סי' האשכול ח"א סי' א; שע"ת או"ח סי' פח סק"א; מנ"ח מ' קפ אות ד. וראה עוד בהגה' מהרש"ם או"ח סי' תרו; יד שאול, יו"ד סי' קצח. ובדין בעל קרי שהוא חולה — ראה ברכות כב א-ב. [107] שו"ת מחזה אברהם, ח"א סי' יג. [108] ברכות כב א; רמב"ם קריאת שמע סופ"ג ובכ"מ שם; רמב"ם תפילה ד ה; טוש"ע או"ח פח. [109] ערוה"ש או"ח פח ב. [110] רי"ף ברכות שם; תלמידי רבנו יונה, ברכות שם; בעל העיטור ח"ב סוף שער המילה, בשם רב האי גאון; המנהיג הל' יוה"כ"פ סוסי" עח, בשם רבנו חננאל; האשכול ח"א סי' א, וראה בנחל אשכול שם; רב כהן צדק, בהלכות פסוקות סי' קעו; רמב"ם תפילה ד ה, ובכ"מ שם; שו"ת הרמב"ם סי' קמ. וראה שו"ת תשובות והנהגות, ח"א סי' קכג אם מועיל לעניין זה מקלחת שיש בה ט' קבין, אבל

[98] ס' החינוך מ' קפ. וראה עוד טעמים בנידון בכוזרי ב ס; רמב"ן עה"ת ויקרא טו יא; רבנו בחיי ויקרא כב ב. [99] ב"ק פב א; ירושלמי יומא א א; רמב"ם קריאת שמע ד ח; שם תפילה ד ד; טוש"ע או"ח פח א. וראה עוד בברכות כא ב-כב א, על אסמכתות לתקנה זו, ובאיזה דברי תורה אסרו על בעל קרי, ובאיזה אנשים שראו קרי. בטעם התקנה ובמקורות אחרים לתקנה זו — ראה באנציקלופדיה תלמודית ע' בעל קרי. [100] שו"ת הגאונים שערי תשובה, סי' קנ. [101] שו"ת אגרות משה חאבה"ז ח"א סי' עב; שו"ת תשובות והנהגות, ח"א סי' קכד. [102] רמב"ם תפילה ד ד, וראה בכ"מ שם. [103] מאירי ברכות כ א; רא"ש ב"ק פ"ז סי' יט; וכן משמע מהחינוך מ' קפ. וראה ברכות כ ב-כב א, וירושלמי ברכות ג ה, בפרטי דינים הנוגעים לדיני קריאת שמע ותפילה של בעל קרי. ולעניין טבילה ביום הכיפורים — אם היתה מותרת עד מנחה, עד נעילה, או אף עד מעריב — ראה יומא פח א, וברש"י ותוס' שם. [104] סוכה כו ב.

ראוי להחזיר אף את תקנת הטבילה למקומה¹¹⁹. ועוד יש מי שכתב, שאדם יכול לקבל על עצמו טבילה זו כחובה, אך דווקא להחמיר ולא להקל, כגון שעל ידי זה יתבטל מקריאת שמע ותפילה, או שיטבול ביום הכיפורים¹²⁰.

ויש מי שכתב, שאף בזמן הזה נשארה תקנת עזרא כחובה לטבול בערב יום הכיפורים¹²¹.

אמנם בזמן הזה, אם ראה קרי ביום-הכיפורים — יש הסבורים, שאסור לו לטבול או לרחוץ גופו, שכן ביום-הכיפורים יש איסור רחיצה, והטבילה לתפילה בזמן הזה איננה אלא מנהג. לפיכך, לשיטה זו אם רואה קרי והוא לח, מקנחו במפה ודיו, ואם יבש הוא או שנתלכלך, רוחץ את המקומות המלוכלכים בלבד ומתפלל¹²², ואף אסור לשפוך עליו תשעה קבים מים¹²³; יש אומרים, שבעל קרי יכול לרחוץ ביום הכיפורים אף בזמן הזה, ובלבד שיטבול

עזרא לגמרי, גם לתורה וגם לתפילה, גם לטבילה בארבעים סאה, וגם לנתינת תשעה קבים¹¹¹. מצד המנהג — זה הוא אחד מחילוקי המנהגים שבין בני בבל ובני ארץ ישראל, שאנשי בבל אין רוחצים, לא מקרי ולא מתשמיש המטה, ובני ארץ ישראל רוחצים מתשמיש המטה ומקרי, ואפילו ביום הכיפורים¹¹², וכן יש מי שכתב, שלתורה בוודאי אין להחמיר כלל לטבול לקריו, אבל לתפילה הדבר תלוי במנהג, שכל ישראל הדדים בין הישמעאלים נהגו לרחוץ, ואלו הדדים בין הערלים (היינו הנוצרים) לא נהגו לרחוץ, ואין לשנות את המנהג¹¹³. ומכל מקום בעל נפש המיטה לקריו גם היום, מידה טובה ומשובחת היא, והמחמיר תבוא עליו ברכה¹¹⁴, ולדברי הכל התפילה מקובלת יותר כשהיא עם הטבילה¹¹⁵, ולשיטה זו מותר לטבול לקריו לצורך תפילה גם בשבת¹¹⁶, ובייחוד יש להחמיר על שליח הציבור¹¹⁷. ובימינו נוהרים ביותר בטבילה זו ההולכים בעקבות הבעש"ט¹¹⁸. ויש מי שכתב, שבזמן הזה שיש תחיה לאומית

ה. [118] ראה ס' מאור ושמש, פ' אמור; אנציקלופדיה תלמודית ע' בעל קרי. [119] הגר"א קוק, ס' אורות עמ' פא. והוא על פי מה שכתב בס' קהילות יעקב, שעיקר התקנה היתה בארץ ישראל, כנראה בשביל לחזק את השמירה מטומאה כששבו לארץ בימי עזרא. [120] מנ"ח מ' קפ אות ד. [121] מקראי קודש להגר"צ פ' פרנק, ימים נוראים, סי' לו. וראה בשו"ת מהר"י ברונא סי' יט. [122] תשובות הגאונים שערי תשובה סי' קעד; רמב"ם שביתת עשור ג ג; טושו"ע או"ח תריג יא. וכן הוא מנהג בני בבל בחילוקי המנהגים עם בני א"י סי' ט — נדפס ביש"ש סוף ב"ק. [123] שו"ע הרב שם יט; מטה אפרים שם סי"ח; מ"ב שם סקכ"ט.

אין בה כוח גברא, עיי"ש. [111] בה"ג הל' ברכות פ"ג; רב עמרם ורב צמח, בבעל העיטור סוף שער המילה; טושו"ע או"ח סי' פח, וסי' תריג; שו"ת מהר"ם בר"ב סי' רכא; הראב"ד, הובא בטור שם; החינוך מ' קפ. [112] תשובות הגאונים שערי תשובה סי' קעו (רב האי גאון); יש"ש סוף מס' ב"ק; מאירי יומא פח א. וראה באנציקלופדיה תלמודית ע' בעל קרי, ביחס למנהגים השונים. [113] אגרת הרמב"ם לר' פנחס הדיין, בתוך אגרות הרמב"ם, הוצאת שילת, ח"ב עמ' תלו. [114] ס' החינוך מ' קפ; פרמ"ג או"ח סי' פח א"א סק"א. [115] תר"י ברכות פ"ג. [116] ביאור הל' סי' שכו; שו"ת קובץ תשובות סי' לט. [117] שו"ת מן השמים סי'

מכוסה — יש אומרים, שמכל מקום לא יקרא קריאת שמע, עד שירחץ את המקום, או עד שיפשוט בגדים אלו¹³³; ויש אומרים, שאם הזרע על בגדיו, מותר לקרוא קריאת שמע¹³⁴.

טומאת משקים — שכבת זרע היא מהמשקים הטמאים, שאינם צריכים שיקדם להם הכשר, שהטומאה וההכשר באים כאחד¹³⁵.

דין טומאת שכבת זרע בזב — ראה ערך זב.

דיני השחתת זרע האיש

מקור האיסור — יש הסבורים, שאיסור השחתת זרע הוא מן התורה¹³⁶; יש מי שכתב, שהאיסור הוא הלכה למשה מסיני¹³⁷; ויש הסבורים, שהאיסור הוא מדרבנן¹³⁸. יש מי שכתב, שהשאלה אם

במקום צנוע¹²⁴, ולשיטה זו כהן שראה קרי טובל ביום הכיפורים לפני נשיאת כפיים¹²⁵; יש מי שכתבו, שמי שליבו נוקפו, מותר לטבול לקריו, והדבר תלוי לפי מה שהוא האדם¹²⁶; ויש מי שכתבו, שטבילת בעל קרי ביום הכיפורים אפילו בזמן הזה היא מצווה וחובה¹²⁷. להלכה הכריעו הפוסקים שאף מי שרגיל לטבול בשאר ימות השנה לקריו, לא יטבול ביום הכיפורים¹²⁸. ויש מי שכתב, שראוי לו להתחזק ביותר בלימוד התורה, ואם אפשר יטבול תיכף במוצאי יום הכיפורים¹²⁹.

כהן בעל קרי — מותר לשאת כפיו, והמחמיר לטבול, תבוא עליו ברכה¹³⁰.

קריאת שמע ותפילה — שכבת זרע על בשרו, דינה כצואה על בשרו לעניין קריאת שמע ותפילה¹³¹, והיינו שיש להחמיר בה כשהיא על בשרו, אף שהיא מכוסה¹³². ואם שכבת הזרע היא על בגדיו והיא

תקט. [134] מ"ב שם, בשם אחרונים; ערוה"ש או"ח עו ח. [135] מכשירין ו ו, ופיהמ"ש לרמב"ם שם; רמב"ם טומאת אוכלין י ה. [136] סמ"ק מ' רצב; קרית ספר להמב"ט איסורי ביאה פכ"א; מג"א סי' ג סק"ד; פמ"ג א"א שם, ומש"ז שם סק"ב; שו"ת חיים ושלום ח"ב סי' יח, וכן בספרו תוכחת חיים סדר שמות פי"ב דט"ו ע"ב; שו"ת מנחת יחיאל ח"ב סי' כב; שו"ת מחזה אברהם ח"ב חאבהע"ז סי' ה ד"ה ומ"ש כ"ת; שו"ת מהר"ש ענגיל ח"ו סי' יח; אור השנים יום ד, מ' לח, קיט; שו"ת אחיעזר ח"ג סי' כד. [137] ערוך לנר, נידה יג א, ובשו"ת בנין ציון סי' קלו. וראה מה שכתב על כך הגרש"ז אויערבאך, הובא בנשמת אברהם חאבהע"ז סי' כג אות א. [138] שו"ת פני יהושע חאבהע"ז סי' מד; מטפחת ספרים ח"א ד' כ (אך ראה מה שכתבו באוצה"פ סי' כג סק"א אות א הע' ב); עור מקודש אבהע"ז סי' כג ס"ב; שו"ת שבט מנשה סי' קב;

[124] ר"צ גיאת ח"א עמ' נב; רוקח סי' ריו; מאירי, סוף יומא בדעת הר"ף, ובשם רוב פוסקים וחכמים גדולים; שבלי הלקט סי' שטו; מנהג בני א"י בחילוקי המנהגים שבין בני בבל ובני א"י — הודפס ביש"ש סוף ב"ק. [125] אגודה שבת סי' קכו. [126] שו"ת מהר"י ברונא סי' מט, בדעת מהר"י ווייל; שו"ת מהר"ל סי' קמא וסי' רד. [127] שבלי לקט סי' שטו; שערי תשובה סי' רצח, בשם רב האי גאון; הפרדס עמ' רלב, ומעשה הגאונים סי' נא; בה"ג הל' יוהכ"פ. [128] שו"ע או"ח תריג יא; שו"ע הרב שם יט; מטה אפרים שם סי"ח; חיי אדם קמה טו; שד"ח מע' יוהכ"פ סי' ג כלל כט; ילקוט יוסף, ח"ב הל' דימים הנוראים, דברים האסורים ביוהכ"פ ס"ו. [129] ראה שו"ת יביע אומר ח"ו חאו"ח סי' מד. [130] ערוה"ש או"ח קכח סד. [131] מהר"ל, הל' יום הכיפורים; רמ"א או"ח עו ד. [132] מ"ב שם סקט"ו. [133] ס' חסידים סי'

מכל דבר רע¹⁴⁶, שלא יהרהר ביום, ויבוא לידי טומאה בלילה¹⁴⁷, והיא דרשה גמורה לדעת רוב הראשונים¹⁴⁸, וכל שכן הוצאת זרע שהוא בכלל לאו זה¹⁴⁹.

יש שלמדו, שמקור איסור השחתת זרע הוא במצות פריה ורבייה¹⁵⁰.

יש מי שכתב, שאיסור השחתת זרע הוא מדין חובל ומשחית, היינו כמו שאסור לאדם לחבול בגופו, כך אסור להשחית את זרעו¹⁵¹.

יש מי שלמד את האיסור מדור המבול¹⁵², שחטאו בהשחתת זרע¹⁵³.

יש שלמדו האיסור ממעשה ער ואונן¹⁵⁴.

תלמודית, כרך יא, ע' השחתת זרע, הע' 9-10. וראה בס' שערי הלכה ומנהג ח"ד סי' יז, שכתב שלא מצא חבר לבעל אור השנים, שמנה איסור הוצאת זרע לבטלה כלאו מן התורה עפ"י הפסוק לא תנאף, ולא ראה מקורות אלו. [146] דברים כג י. [147] כתובות מו א; עבודה זרה כ ב. [148] ראה אוצה"פ סי' כג סק"ח; אנציקלופדיה תלמודית, כרך י, ע' הרהור עברה, הע' 22. [149] אחיעזר ח"ג סי' כד; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ג סי' יד. [150] לשיטת התוס' יבמות יב ב ד"ה שלש, ותוס' סנהדרין נט ב ד"ה והא. [151] ערוך לנר נידה יג ב, וכן בשו"ת בנין ציון סי' קלו. וראה מה שהקשה על כך הגרש"ז אויערבאך, הובא בנשמת אברהם חאבהע"ז סי' כג אות א. [152] לבוש אבהע"ז כג א. [153] בראשית ו יב. רש"י שבת מא א ד"ה כאילו, ורש"י נידה יג א ד"ה כאילו. וראה עוד פרקי דר"א פכ"ה; אבות דר' נתן פל"ב; זוהר ח"א סו ב; חידושי רמב"ן וריטב"א נידה יג א; תו"ש בראשית פ"ו אות קנ. [154]

האיסור הוא מן התורה או מדרבנן היא מחלוקת ראשונים¹³⁹.

לשיטה שאיסור השחתת זרע היא מן התורה — יש מי שמנה אותו בתרי"ג המצוות¹⁴⁰; ויש הסבורים, שאינו נמנה עם שס"ה הלאוין¹⁴¹.

מאחר שאיסור השחתת זרע לא נתפרש באופן ישיר בתורה¹⁴², נחלקו הפוסקים הסבורים שאיסורו מן התורה ביחס למקורו:

יש שכתבו, שמקורו הוא מהלאו של 'לא תנאף'¹⁴³, לא תהא בכך ניאוף, בין ביד ובין ברגל¹⁴⁴, וסבורים שאיסור זה מתייחס להוצאת זרע לבטלה¹⁴⁵.

יש שלמדו, שמקורו מהפסוק 'ונשמרת

שו"ת משיבת נפש ח"א סי' יח; שו"ת היכל יצחק ח"ב סי' יז. [139] שו"ת תורת חסד ח"ב סי' מג, לשיטת תוס' סנהדרין נט ב ד"ה והא, האיסור מן התורה; ולשיטת הרמב"ן בחידושי לנידה יג א, משמע שהאיסור מדרבנן. [140] סמ"ק מ' רצב; אור השנים, יום ד מצות ל"ת קיט; דרך מצוותיך, ב ב. [141] ראה מה שכתב בנידון בשו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ג סי' יד, בשיטת הרמב"ם. [142] ראה בתניא ספ"ז, בטעם הדבר שלא נתפרש איסור זה בתורה. [143] שמות כ יג. [144] נידה יג ב. [145] רש"י על הרי"ף שבת פ"ד; תוס' נידה יג ב ד"ה בין; מעדני יו"ט על הרא"ש נידה פ"ב אות מ, ובדעת הרמב"ם — באיסורי ביאה כא יח, משמע שאף הוא פירש איסור ניאוף לענין השחתת זרע, אך בפיהמ"ש סנהדרין נד א, פירש איסור לא תנאף על קריבה לעריות, ובדעת הסמ"ק סי' רצב — ראה בגירסה שבדבריו במעדני יו"ט נידה פ"ב אות מ, וראה בשיטתו באוצה"פ סי' כג סק"א אות א הע' ד; אור השנים יום ד מצות ל"ת קיט; אנציקלופדיה

יש מי שכתב לאסור השחתת זרע מהפסוק 'אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה'¹⁵⁵.

אין לתלות את איסור השחתת זרע במצות פריה ורבייה¹⁶⁰.

וכן דוחים הם מטעמים שונים את הראיות האחרות, שהביאו החולקים להוכיח את האיסור מן התורה.

מהפוסקים הסבורים שאיסור השחתת זרע הוא מדרבנן – יש מי שכתב, שלוקים עליו מכת מרדות למי שעושה בזדון אחר התראה¹⁶¹; ויש מי שכתב, שאין לוקים עליו כלל¹⁶².

חומרת האיסור – איסור הוצאת זרע לבטלה איסור גדול הוא¹⁶³, ועל פי תורת הקבלה הוא חמור מכל עבירות

ויש שהכלילו איסור זה באביזרייהו דשפיכות דמים, שמכלה את הגרעין של החיים העתידיים להיווצר¹⁵⁶.

לשיטה שהאיסור מדרבנן – הפוסקים הסבורים שאיסור השחתת זרע הוא מדרבנן, דחו את המקורות האפשריים מן התורה בדרכים שונות:

יש הסבורים, שאין הדרשה של 'לא תנאף' אלא אסמכתא בעלמא¹⁵⁷, או שהאיסור נאמר רק על ניאוף באשת איש¹⁵⁸.

הדרשה הנלמדת מהפסוק 'ונשמרת מכל

110-114. [157] שו"ת פני יהושע חאבה"ע"ז סי' מד; שו"ת בנין ציון סי' קלו. [158] כפירוש רש"י עה"פ שם. [159] יראים השלם סי' מה, וראה מאירי חולין לו ב, שכתב "הכתוב רמזה"; עזר מקודש אבה"ע"ז כג ב. [160] כפי שיטת הרשב"א בשם הרמב"ן, יבמות שם, ובחידושי הרמב"ן נידה יג ב. וראה בערוך לנר שם, ובשו"ת בנין ציון סי' קלו, ובמשל"מ מלכים י ז ד"ה נחזור. וראה במרחשת ח"ב סי' ט אות' ב-ג, שאיסור השחתת זרע הוא נפרד ממצות פריה ורבייה. וכתב הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חאבה"ע"ז סי' כג אות' א, שקשה לכלול איסור זה במצות פריה ורבייה, שאם כן יהא מותר כשהבעל נוסע מביתו למדינת הים, או אם אשתו זקנה, או ניטל רחמה וכד'. [161] מטפחת ספרים, ח"א ד"כ. [162] שו"ת פני יהושע חאבה"ע"ז סי' מד. וכן משמע מפי"המ"ש לרמב"ם סנהדרין ז ד. [163] רמב"ם איסורי ביאה כא יח; טושו"ע אבה"ע"ז כג ב. וראה פיהמ"ש לרמב"ם

ז.י. יבמות לד ב; נידה יג א; רש"י עה"ת שם. ומעשה ער ואונן לפי הגמרא יבמות שם היה ששימשו שלא כדרכה. אך ברש"י עה"פ, והוא מבראשית רבה פפ"ה, מס' כלה פ"ב ס"ז, ומשנת ר' אליעזר פי"ח, הובא בתו"ש בראשית פל"ח אות' מד, שהיו דשים מפנים וזורים מבחוץ. וראה בדעת זקנים בעלי התוספות עה"פ, ובריטב"א יבמות לד ב, ובתו"ש שם אות' מג-מד, שעמדו על הסתירה בין הגמרא למדרש. וראה באריכות בשו"ת דבר יהושע ח"ג חאבה"ע"ז סי' יח. ואגב יש להעיר, שבלשון העברית המודרנית, וכן בכמה מלשונות העמים, משמש המושג 'אוננות' [onanism] להוצאת זרע שלא על ידי קיום יחסי מין טבעיים. [155] ויקרא יח ו, לפי רב אהרן הכהן המובא בא"ע שם. אך ראה בא"ע שם שדחה דבריו, וכן דחה זאת בשו"ת שבט מנשה סי' קב. [156] ראה באוצה"פ שם. וראה עוד D.M. Feldman, *Marital Relations, Birth Control and Abortion in Jewish Law*, pp.

ויש מי שכתב שבעונש זה בנים מתים כשהם קטנים, או שיהיו רשעים, והוא בא לידי עניות¹⁷⁵.

דורשי רשומות אמרו הכל תלוי במז"ל — במוציא זרע לבטלה, היינו שכל הצרות באות לאדם על עוון זה¹⁷⁶, ומעשה זה מנוגד לחובת האדם בעולמו¹⁷⁷.

גדרי האיסור — מצינו שני גדרי באיסור הוצאת זרע לבטלה: השחתה, המוגדרת באופן הוצאת הזרע מן הגוף; לבטלה, המוגדרת לפי המטרה שלשמה הוצא הזרע¹⁷⁸.

גדרי השחתה — איסור השחתת זרע איננו משום שהולך הזרע לאיבוד בלא הולדה, אלא האיסור משום שמשליך זרעו במקום שלא הותר לו להשליך, כי הבורא

שבתורה¹⁶⁴. יש הסבורים, שאמנם איסור זה חמור מכל עבירות שבתורה¹⁶⁵; ויש הסבורים שהוא לאו דווקא, אלא שבא להפליג בחומרת האיסור¹⁶⁶.

המוציא זרע לבטלה כאילו שופך דמים והורג את הנפש¹⁶⁷, שמכל טיפה היה ראוי להיות נוצר זרע קודש¹⁶⁸, והעושה כן כאילו עובד עבודה זרה¹⁶⁹. יש מי שכתב, שיש בהשחתת זרע שני גדרי — גילוי עריות ושפיכות דמים¹⁷⁰. יש מי שכתב, שיש בהשחתת זרע רק אביזרייהו של עבירות אלו¹⁷¹; ויש שכתבו, שלא אמרו כן אלא להפליג העוון, אבל אין זה לא גילוי עריות ולא שפיכות דמים, ואינו בכלל ייהרג ואל יעבור¹⁷². ולעומתם יש מי שמנה איסור זה בין חייבי מיתה¹⁷³.

המוציא זרע לבטלה כאילו מביא מבול לעולם וחשוב כבהמה, וחייב מיתה¹⁷⁴;

אברהם על ס' חסידים, סי' תתשמד, וראה שם ההבדל בין עצם האיסור לבין אביזרייהו. [172] שו"ת הריב"ש סי' קעא; שו"ת פני יהושע סי' מד; נחפה בכסף אבהע"ז סי' ג; חזו"א נשים סי' לו אות ג; שו"ת ציץ אליעזר ח"ט סי' נא שער א פ"א. [173] שערי תשובה לרבנו יונה, שער ג, המדרגה הששית, אות קיג. [174] נידה יג א; מס' כלה וכלה רבתי פ"ב; שערי תשובה לרבנו יונה, שם, אות קיב. אמנם בשיטת הרמב"ם ראה בשדי חמד מערכת חו"ת כלל צב ובפאת השדה שם כלל טו, שחייב מיתה לאו דווקא אלא שהוא איסור חמור. וראה עוד בשיטתו בשו"ת בית יצחק ח"א אבהע"ז סי' צא; שו"ת דובב מישרים ח"א סי' כ; שו"ת אגרות משה ח"א אבהע"ז ח"ג סי' יד; שו"ת ציץ אליעזר שם. [175] קיצושו"ע קנא א. [176] שו"ת מערכת אישות כלל לג. [177] לבוש אבהע"ז כג א; ערוה"ש שם. [178] יש לציין, שהקתולים אינם מקבלים כלל את ההגדרה של "לבטלה",

סנהדרין נד א. [164] טושו"ע אבהע"ז כג ג, על פי זוהר פ' בראשית דניו, ופר' ויחי דרס"ב. וראה עוד מקורות אחרים, שציין בתו"ש בראשית פ"ח אות מה. והאריך בזה לבאר חומרת העונשים, שמקבל אדם אחרי מותו עבור חטא זה. וראה עוד בתניא ספ"ז, שעון זה גדול מעון ביאות האסורות. [165] פתח עינים נידה יג א; שו"ת ברכה אבהע"ז סי' כג סק"א; גליון חכמת שלמה להגרש"ק אבהע"ז, שם; ס' הפרדס דרוש לחשבון המצוות די"ב ע"ב, ועי' באוצה"פ סי' כג סק"ב. [166] ס' חסידים סי' קעו, שאיסור אשת איש ונידה חמור יותר; ב"ש וח"מ אבהע"ז כג סק"א; שו"ת מהרש"ם ח"א סי' נח; שו"ת עורת כהן סי' לה. וראה באוצה"פ שם. [167] נידה יג א; מס' כלה וכלה רבתי פ"ב; רמב"ם איסורי ביאה כא יח; טושו"ע אבהע"ז כג ג. [168] שו"ת חות יאיר סי' לא. [169] נידה שם; מס' כלה שם. [170] שו"ת צפנת פענח סי' ל, וסי' קסד. וראה בתו"ש בראשית פ"ח אות מד. [171] משנת

אין איסור השחתת זרע בהוצאת זרע ישירות מהאשך בדרך של ביופסיה¹⁸². וכן אין איסור השחתת זרע לאחר כריתת הערמונית, גם אם חותכים את שבילי הזרע, ובשעת הביאה נעקר הזרע, ובא למקום החתך, ומתערב בשתן ויוצא כן¹⁸³.

יכולת לידה של האשה — אין איסור השחתת זרע במקרים שצורת התשמיש היא כדרך כל הארץ, ובא עליה משום מצות עונה, אף על פי שמצב האשה הוא כזה שלא תוכל להוליד, כגון זקנה, ילדה, עקרה, אילונית וכד'¹⁸⁴. ואף לשיטת הסוברים שראוי להחמיר ולא לשאת קטנה, עקרה וזקנה¹⁸⁵, מכל מקום אם עבר ונשא אשה כזו, אין עליו איסור תשמיש¹⁸⁶.

יתברך גזר שלא ישליך הזכר את זרעו אלא בנקבה, ובמקום שהוא מיוחד להשלכת זרע¹⁷⁹.

יציאת הזרע — איסור השחתת זרע
הוא ביציאתו מחוץ לגוף לאיבוד, אבל אין איסור בעצם העקירה בתוך הגוף, וכל עוד שלא יצא הזרע החוצה, אין עליו שם זרע כלל, ואין כאן איסור השחתה¹⁸⁰.

לא נקרא השחתת זרע, אלא במי שגורם להוצאת זרע מן הגוף שלא כהוגן, אבל לאחר שנעקר הזרע מן הגוף כהוגן, לא שייך בו עוד דין השחתה¹⁸¹.

ביופסיה וכריתת ערמונית — לפיכך,

[183] שו"ת ציץ אליעזר ח"ד סי' צה. וראה שם נימוקיו. וראה עוד באוצה"פ סי' כג סק"ז אות ז. [184] ריטב"א כתובות לט א; ראה הובא בשטמ"ק כתובות שם. [185] כמבואר בנידה יג ב; רמב"ם איסורי ביאה כא יח; טשו"ע אבהע"ז כג א. וראה ח"מ אבהע"ז כג סק"ב. [186] ר"ת בתוס' יבמות יב ב, וכתובות לט א; ריטב"א כתובות שם; נמוקי יבמות שם; שו"ת הרא"ש כלל לג; רמ"א אבהע"ז כג ה. וראה בט"ז אבהע"ז כג סק"א, וב"ש שם סק"ב. וראה בשו"ת אגרות משה אבהע"ז ח"א סי' סו. יש מהפוסקים שכתבו בדעת הרמב"ם, שאמנם יש השחתת זרע בנישואין עם קטנה ואילונית, אך רובם פירשו טעמו של הרמב"ם משום ביטול פריה ורביה, ולא משום השחתת זרע — ראה באריכות באוצה"פ סי' כג סק"ד אות ב. וראה שם, שמכל מקום איסור זה הוא רק לכתחילה. דין זה בניגוד לדעת פילון האלכסנדרוני, הובא בספר D.M. Feldman, *Marital Relations, Birth Control and Abortion in Jewish Law*, p. 65 and n. 39 שראה בקיום יחסים עם אילונית משום השחתת זרע, עקב העובדה שיחסים אלו הם בלתי פוריים. וראה עוד באוצה"פ כג סק"ד.

ולשיטתם כל הוצאת זרע המוגדרת כהשחתה אסורה, אפילו אם המטרה היא לא לבטלה אלא לצורך פוריות — ראה J. Fletcher, *Morals and Medicine*, Boston 1960, pp. 100-116 [179] שו"ת רב פעלים ח"ג סי' ב. [180] שו"ת צננת פענח ח"א סי' פט, וח"ג סי' קסד; חזו"א נשים סי' לו אות ב; שו"ת ציץ אליעזר ח"ד סי' צה. וראה עוד בשו"ת אבני נזר אבהע"ז סי' פג. ומה שכתב שם בשו"ת ציץ אליעזר אות ד, שהאיסור רק כשיוצא כדרכו דרך ביצים ואיבר, אבל כשלא הגיע לביצים וחוטיהם אין איסור, הוא לא מדויק, שכן אין יציאת זרע שלא דרך הביצים, ובוודאי התכוון להתיר כשהזרע היוצא מן הביצים לא עבר דרך שבילי הזרע. [181] תוס' הרא"ש יבמות יב ב; שו"ת מחנה חיים סי' נג; מרחשת ח"ב סי' ט אות' ב-ג; חזו"א אבהע"ז סי' לו סק"ב-ג. וראה עוד בשו"ת תורת חסד ח"ב סי' מד אות כב. [182] שו"ת אמרי אש חו"ד סי' סט; שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' קח אות ז; הרב י. גויבירט, הובאו דבריו בנשמת אברהם אבהע"ז סי' כג אות ב. וראה בשו"ת חלקת יעקב ח"ב סי' כב. וראה עוד בע' סריס הע' 359-360, ובע' פוריות ועקריות הע' 213 ואילך.

או חסר¹⁹¹, אסור לשמש עמה, כיון שהוא כזורה על עצים ואבנים¹⁹², וחייב לגרשה, ומחוייבת לקבל גט¹⁹³. והיינו דווקא שהאוטם הוא מלא, ולא יכול לבעול אפילו בהעראה, אבל בראוי להעראה אין איסור¹⁹⁴.

יש הסבורים, שאיסור זה הוא מן התורה¹⁹⁵; ויש הסבורים, שהאיסור הוא מדרבנן¹⁹⁶.

ניתוח פלסטי — יש מי שהסתפק באשה שאין לה לא רחם ולא נרתיק, ובנו לה בניתוח פלסטי נרתיק על מנת שתוכל לקיים יחסי אישות, שמא במקרה זה יש דין של הוצאת זרע לבטלה¹⁹⁷. יש מי שכתבו, שמי שנולדה ללא איבר זכר וללא איבר נקבה, וסידרו לה הרופאים נרתיק על ידי ניתוח פלסטי, הבא עליה חייב משום השחתת זרע¹⁹⁸.

רחם צר — יש אומרים, שאין איסור השחתת זרע בבעול אשה שרחמה צר, אף על פי שהזרע יוצא החוצה, בתנאי שמתכווין לבעול לצורך פריה ורבייה, ומשמש כדרכו¹⁸⁷; ויש אומרים, שהמשמש עם אשה שרחמה צר עובר על איסור הוצאת זרע לבטלה¹⁸⁸.

ניטל רחמה — אשה שניטל רחמה, אין איסור לבעלה לשמש עמה, ואינו אסור משום מוציא זרע לבטלה, כיון שמשמש כדרך כל הארץ, ואינו מטיל זרע לחוץ¹⁸⁹.

תפר בצוואר הרחם — אם עשו הרופאים תפר בצוואר הרחם כדי שלא תתעבר, כיוון שהתשמיש הוא כדרך כל הארץ ומזריע בפנים, אלא שאינה ראויה להוליד, אין זה השחתת זרע¹⁹⁰.

רחם אטום — לעומת זאת, אשה שיש לה אוטם ברחמה, היינו שהנרתיק אטום

מישרים. [191] בנשמת אברהם חאבהע"ז סי' כג אות ו כתב, שאוטם ברחם היינו מום מלידה שבו הרחם אטום או חסר לגמרי, או שהנרתיק אטום או חסר. אך לא דק, כי אם הרחם אטום או חסר הרי ההזרעה היא כדרך כל הארץ, ואין בזה איסור, אלא דווקא כשהנרתיק אטום או חסר, שאז הוא כזורה על עצים ואבנים. [192] שו"ת הרא"ש כלל לג סי' ג; טוש"ע אבהע"ז כג ה. [193] ראה באוצה"פ סי' א סקע"ג אות ח, ושם סי' כג סקי"ז אות א. [194] ראה באוצה"פ שם אות ג. [195] הלבוש אבהע"ז שם. [196] אמרי בינה ח"ד סי' ח; שו"ת מהרש"ם ח"ה סי' מח. וראה פרטי דינים בנידון באוצה"פ סי' כג סקי"ז. [197] שו"ת ציץ אליעזר חט"ז סי' ד, ושם חכ"ב סי' נד אות א. [198] הגרי"ש אלישיב, בשבילי הרפואה, ב, תשל"ט, עמ' טו; שו"ת ציץ אליעזר שם. וראה עוד בע' אנדרוניגוס, הע' 177 ואילך.

[187] חינוך בית יצחק סי' ז; שו"ת מהר"י אסאד חיו"ד סי' רלח; שו"ת יד הלוי (במברגר) חאבהע"ז סי' כ; אמרי בינה סי' ח. [188] שו"ת מהר"ש ח"ו סי' יח; שו"ת מלואי אבן סי' יא. [189] שו"ת מלמד להועיל ח"ג סי' יז; שו"ת עורת כהן סי' לג; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' ג, וסי' טו, ושם ח"ג סי' יב-יג; שו"ת מנחת יצחק ח"א סי' קכה-קכו; שו"ת יביע אומר ח"ג חאבהע"ז סי' ד; שו"ת ציץ אליעזר ח"ז סי' מח פ"ה אות טו, ושם חכ"ב סי' נד אות א. וראה עוד — שו"ת הר צבי חיו"ד סי' קמו; שו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' יד; נועם, י, כג; שם, כ, קנג; הלכה ורפואה, א, עמ' שכח ועמ' שלב, ושם, ג, עמ' שט; א. שטינברג, אסיא, ד, תשמ"ג, עמ' 139 ואילך הע' 116. וראה באריכות באוצה"פ כג סקי"ז אות' א-ג וסקי"ח אות ב. וראה עוד בע' רחם הע' 91 ואילך. [190] שו"ת חשב האפוד סי' כה, והסכים עמו הגאון מטשעבין בעל דובב

סכנה או לא²⁰⁴.

גדרי לבטלה – רוב הפוסקים סבורים, שאין איסור הוצאת זרע לבטלה כאשר הוצאתו נעשית במטרה לשפר את פוריות הגבר, ולהשיג את המטרה של פריה ורביה, שהיא המטרה של הוצאת זרע כדרך כל הארץ, אף בתנאים שלא מקיימים מצות 'פרו ורבו', היינו כל שעושה בשביל תיקון אינו נקרא השחתה ובלטה²⁰⁵; ויש הסבורים, שאף אם המטרה היא תיקון ופוריות, כיוון שבזמן הוצאת הזרע הוא לבטלה, לא מועיל מה שאחר כך ישתמשו בו לפוריות²⁰⁶.

גדרי הצורך – יש מי שכתב, שכל שהוא לצורך אינו נקרא לבטלה, אפילו אם הצורך הוא להינצל מעבירה, כגון אם יצרו מתגבר עליו, ומתיירא שייכשל באשת איש או באשתו נידה, מותר לו להוציא זרעו באותה שעה, ומוטב שיעבור בכך ולא יחטא באשה, אלא שצריך כפרה²⁰⁷; ויש

שפיכת זרע מוקדמת – מי שלא יכול להתאפק, ובא לידי שפיכת זרע מוקדמת לפני הכנסת העטרה לגרתיק האשה, אין בזה איסור השחתת זרע, אם משמש כדרכו¹⁹⁹. והיינו דווקא אם לפעמים הוא גם מצליח לגמור ביאתו כראוי והזרע נשפך בפנים; אבל אם תמיד דרכו בכך, יש מי שאסר²⁰⁰.

בעניין תשמיש במוך – יש הסבורים, שזה נקרא דרך תשמיש, שגוף נהנה מגוף, ודומה למשמש עם קטנה, ואין בו איסור השחתת זרע²⁰¹; ויש הסבורים, שאין זה דרך תשמיש, והרי זה כמטיל זרעו על עצים ואבנים, שאין המקום ראוי להזריע כיוון שהוא סתום, וכמעשה הזה אינו ראוי להזריע בשום מקום, ואינו דומה לקטנה²⁰².

קונדום – נתינת כיס על האיבר הוא בוודאי הוצאת זרע לבטלה²⁰³. אלא שנחלקו אם הדבר אסור אפילו במקום

כלל יג; שו"ת חסד לאברהם מהדו"ת חו"ד סי' מג; אחיעזר ח"ג סי' כד אות ד; שו"ת משפטי עוזיאל חאבהע"ז סי' מב; שו"ת זקן אהרן ח"א סי' סז; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' ע; שם, ח"ב סי' טז; שם ח"ג סי' יד; הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חאבהע"ז עמ' קיא. אך ראה בשו"ת צפנת פענח סי' רלב, ששמע שאסור. ואם זה ספק תיקון לדעת המהרש"ם שם, גם כן מותר, ובשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ו סי' עה, חילק בין ספק תיקון לוודאי תיקון. וראה בע' פוריות ועקרות הע' 201 ואילך, ביחס לאיסורים וקדימויות בשיטות הוצאת הזרע לצורך בדיקות פוריות הגבר. [206] ראה ע' הזרעה מלאכותית, הע' 29 ואילך. [207] ס' חסידים סי' קעו, הובא בח"מ סי' כג סק"א, וב"ש סי' כג סק"א. וראה בהגהות החיד"א על ס' חסידים שם, ובפתח עינים להחיד"א נידה

[199] שו"ת חשב האפור ח"א סי' ס; שו"ת פרי השדה ח"א סי' עז; שו"ת אמרי בינה ח"ד סי' ח; שו"ת אמרי אש חו"ד סי' טט; שו"ת מהר"י אסאד חו"ד סי' רלח. [200] הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חאבהע"ז סי' כג אות ז. [201] יש"ש יבמות יב ב; מרדכי יבמות פ"א בשם ריב"ן; שו"ת מחנה חיים, ח"א סי' נג; חו"א אבהע"ז סי' לז; שו"ת תורת חסד חאבהע"ז סי' מד; שו"ת דברי יששכר סי' קלח, בדעת הרא"ש והמרדכי. וראה עוד בע' מניעת הריון, הע' 225 ואילך. [202] שו"ת הרדב"ז ח"ג סי' אלף כב (תקצו); שו"ת רעק"א סי' עא, ושו"ת חת"ס חו"ד סי' קעב, בדעת ר"ת. וראה בע' מניעת הריון, שם. [203] שו"ת מהרש"ם ח"ג בהשמטות שבסוף הספר. [204] ראה ע' מניעת הריון, הע' 311 ואילך. [205] שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' רסח; שדי"ח פאת השדה מערכת אישות

לאשה, ומותר בתנאים אלו להשתמש באמצעי מניעה כדי למנוע סכנת הריון מאשתו החולנית, אין בהוצאת הזרע משום איסור, שאין זה לבטלה אלא לצורך מצות קיום עונה, ומצות מניעת סכנה²¹³.

לטיפול במחלה – במקרה של מחלה מסוכנת, שאומרים הרופאים שצריך להוציא זרע לצורך רפואתו – מותר²¹⁴. יש שהתירו הוצאת זרע גם שלא במקום סכנה, אלא בצער בלבד²¹⁵, אך יש שמשמע מהם לאסור²¹⁶.

לצורך הזרעה מלאכותית/ הפריה חוץ-גופית – הוצאת זרע במטרה להפרות את אשתו בדרך של הזרעה מלאכותית, או בדרך של הפריה חוץ-גופית, רוב האחרונים סבורים, שאיננה נחשבת לבטלה, ויש החולקים²¹⁷.

יש הסבורים, שההיתר הוא דווקא אם נולד בעקבות זאת וולד שמתייחס אחריו, ובכך קיים מצות פריה ורביה, או לפחות מצות לשבת יצרה, אבל אם הוצאת הזרע

מי שהתיר אפילו כשרוצה להציל עצמו מאיסור דרבנן, כגון שמתירא שייכשל בפנויה טהורה או בגויה²⁰⁸.

לבדיקת כרות שפכה – מותר להוציא זרע כדי לבדוק אם האיש הוא כרות שפכה²⁰⁹.

לבדיקת נידה – אם נמצא דם בעד שלה, ויש ספק אם הדם בא ממנו או ממנה, דנו הפוסקים אם מותרת הוצאת הזרע לצורך הבדיקה²¹⁰. אבל אשה שראתה דם מחמת תשמיש שלוש פעמים, ויש ספק אולי הדם ממנו, מותר להוציא זרע לבדוקו, כי גדול השלום וקשים הגירושי²¹¹.

לבדיקת פוריות הגבר – בעניין הוצאת זרע לצורך בדיקת פוריות הגבר נחלקו הפוסקים: יש הסבורים שהדבר אסור, ויש הסבורים שהדבר מותר²¹².

במניעת הריון – אם יש צורך רפואי למניעת הריון, כגון סכנה או ספק סכנה

נחפה בכסף אבהע"ז סי' ג; שו"ת דובב מישרים ח"א סי' כ; שו"ת אמרי כהן סי' מ; חז"א אישות סי' לו אות ג; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' נו; סידור בית יעקב להיעב"ץ, מלון מדור ד' אות יב. וראה בשו"ת מערכת אישות כלל לג. [215] שו"ת היעב"ץ ח"א סי' מג; שו"ת אגרות משה ח"א חאבהע"ז סי' נו; שו"ת ציץ אליעזר ח"ט סי' נא שער א פ"א. ומשמע כך גם מהחזו"א נשים סי' לו אות ג. [216] שו"ת ויען אברהם סי' ז; חסד לאלפים סי' ג אות ט. וראה בשו"ת מערכת אישות סי' א אות לג; אוצה"פ סי' כג סק"א אות ז. [217] ראה ע' הזרעה מלאכותית הע' 29 ואילך, וע' הפריה חוץ-גופית הע' 84 ואילך. וראה באנציקלופדיה תלמודית, ע'

יג ב. [208] שו"ת מהרש"ג סי' רמג. [209] יבמות עו א. [210] ב"ש סי' כה סק"ב. וראה באריכות שדנו בדבריו בשו"ת אמרי אש חו"ד סי' סט; שו"ת שבט סופר ח"א חאבהע"ז סי' א; עזר מקודש, אבהע"ז סי' כה; שו"ת פאת השדה מערכת אישות כלל יג; שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' קח; אוצה"פ סי' כג סק"א אות ט. [211] עיקרי הדי"ט יו"ד סי' רא סק"ז. וראה בשו"ת מע' אישות כלל לג, ובאוצה"פ שם. [212] ראה השיטות השונות בע' פוריות ועקריות, הע' 193 ואילך. [213] שו"ת משיב דבר ח"ב סי' פח; שו"ת מהרש"ם ח"א סי' נח; שו"ת עזרת כהן סי' לה. וראה עוד בע' מניעת הריון, הע' 137 ואילך. [214] שו"ת פני יהושע ח"ב סי' מד;

היתה שלא לצורך מצווה זו היא אסורה; ויש הסבורים, שכל שמכווין לקיים המצווה, גם אם לא הצליחה בידו, אין זה נקרא לבטלה²¹⁸.

נגיעה באיבר – אסור לאיש שיגע באמתו²²¹, ואסור לאחוז באמתו כשמשתיין, אבל בנשוי מותר²²², ומידת חסידות להחמיר אפילו בנשוי, ושלא לצורך השתנה גם מצד הדין אסור²²³. כמו כן לא יסתכל על המילה שלו²²⁴. גם אסור לשלוח ידו במבושיו, ואפילו מתחת לטבורו, כדי שלא יבוא לידי הרהור²²⁵, אבל במקום צער, אף שלא במקום סכנה – מותר²²⁶.

ספק השחתה – יש מהפוסקים הסבורים, שאיסור השחתת זרע הוא דווקא בהשחתה וודאית, אבל כשיש ספק אם אמנם ישחת הזרע, אין בו איסור²¹⁹.

גרמא בהשחתה – יש מי שכתב, שגרם השחתת זרע קל יותר מאשר השחתה ישירה, ולכן במקום הדחק יש להעדיף השחתה בדרך גרמא ולא בצורה ישירה²²⁰.

קישוי עצמי – אסור לאיש שיקשה עצמו לדעת²²⁷, שהמקשה עצמו לדעת הרי זה עברייני²²⁸, והוא בנידוי²²⁹, וצריך לישון דווקא על הצדדים, שלא יבוא לידי קישוי²³⁰.

פעולות הגורמות להשחתת זרע – חז"ל והפוסקים אסרו פעולות שונות, אשר גורמות להוצאת זרע:

הרהור – אסור לאיש שיביא עצמו לידי הרהור²³¹. והיינו דווקא שמכווין

השחתת זרע, הע' 60-61. [218] ראה שו"ת בנין אב ח"ב סי' ס. [219] שו"ת עזרת כהן סי' לו; שו"ת מטה לוי ח"ב חיו"ד סי' לא. [220] שו"ת עזרת כהן סי' לו. וראה עוד שו"ת צפנת פענח סי' רלג. [221] נידה יג א; שבת קח ב. אמנם בזבב נאמר בנידה שם, ובירושלמי נידה ב א, שכל היד המרבה לבדוק הרי זו משובחת, אך הרמב"ם השמיט דין זה, וראה בערוך לנר שם. [222] נידה יג א; רמב"ם איסורי ביאה כא כו; טושו"ע אבהע"ז כג ד, ואו"ח ג יד. וראה באוצה"פ שם סקט"ז פרטי דינים רבים. [223] טושו"ע אבהע"ז שם. ולעניין סיוע באשכים בעת שמשתיין – ראה נידה יג א; טושו"ע או"ח יג טו, ובמ"ב שם סקכ"ט; שו"ת ציץ אליעזר ח"ט סי' ד. [224] שבת קיח ב; רמב"ם איסורי ביאה כא כג; טושו"ע אבהע"ז כג ז. וראה באוצה"פ שם סקכ"ד, אם הוא איסור או מידת חסידות. [225] רמב"ם וטושו"ע אבהע"ז שם. וראה בט"ז יו"ד סי' קפב סק"ג, ומג"א סי' ג סק"ד. וראה באוצה"פ שם סק"ג אות ב, מחלוקת הפוסקים אם איסור זה

הוא מן הדין, או ממידת חסידות. וראה מה שכתב בביאור הגר"א אבהע"ז סי' כג סק"א, ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ט סי' ד. [226] שו"ת אגרות משה אבהע"ז ח"א סי' נו; שו"ת ציץ אליעזר ח"ט סי' נא שער א פ"א. ובחזו"א או"ח סי' א נסתפק בזה. [227] נידה יג ב; רמב"ם איסורי ביאה כא יט; טושו"ע אבהע"ז כג ג; ביאור הגר"א שם סק"א. וראה עוד ברמב"ם תלמוד תורה ו יד; טושו"ע יו"ד שלד מג; פיהמ"ש לרמב"ם נידה שם. [228] מס' כלה פ"ב. וראה בתו"ש בראשית פל"ח אות מו, שיש הגורסים הרי זה משומד וחייב מיתה. [229] כלה שם; רמב"ם שם; טושו"ע שם. ומחלוקת הראשונים אם הכוונה שחכמים נידו לכל מי שעושה כן, או שחייבים לנדונו – ראה אוצה"פ סי' כג סק"ה וסק"ז; אנציקלופדיה תלמודית, כרך יא, ע' השחתת זרע, עמ' קלא והע' 46-47. וראה עוד בנידון בשו"ת בני בנים ח"א סי' מא. [230] רמב"ם דעות ד ה. [231] טושו"ע אבהע"ז כג ג. וראה בשו"ת אגרות משה אבהע"ז

האיסור על האיש לשמש אשה שהיא חולת מעיים²³⁹, משום שחוששים אנו שיבוא לידי הוצאת זרע לבטלה²⁴⁰, אך מי שעסוקים במלאכתם, כגון מרביעי בהמה²⁴¹, רופא אורולוג²⁴², או רופא נשים²⁴³ — מותר, שלא יבואו לידי הרהור.

בדיקת אשכים — אסור לרופא לבדוק אשכים של הזולת כבדיקה שגרתית, כאשר אין לכך כל סיבה רפואית²⁴⁴.

אוננות — אלו שמנאפים ביד ומוציאים שכבת זרע, לא די להם שאיסור גדול הוא, אלא שהעושה כן בנידוי הוא יושב²⁴⁵.

דש מפנים וזורה מבחוץ אסור²⁴⁶, ואפילו במקום סכנה²⁴⁷.

ביאה שלא כדרכה אסורה אפילו באשתו, אם מוציא זרע²⁴⁸. יש הסבורים,

עצמו ומשתקע בהרהור²³².

קריאה — אסור לקרוא סיפורי אהבה ודברי חשק, שמגרה יצר הרע בעצמו²³³, ואפילו לקרוא בספרי רפואה בעניין התשמיש קודם הנישואין אסור, אלא רק סמוך לחתונה²³⁴.

הסתכלות — לא יסתכל בבהמה ועוף כשמזדקקים זכר לנקבה²³⁵, אך הלומדים חכמות טבעיות, וצריכים לדעת דרכי תשמיש של בעלי חיים, או העוסקים במלאכתם וצריכים לטפל באיברי הרבייה — מותרים, כי במלאכתם עוסקים²³⁶.

רכיבה — אסור לרכב על בהמה ללא אוכף²³⁷.

מכנסיים — אסור ללבוש מכנסיים שאינם עשויים כבתי שוקיים²³⁸.

טיפול באשה — יש מי שכתב, שטעם

[241] טושו"ע אבהע"ז כג ג. [242] אפי זוטרי אבהע"ז סי' כג סק"ח. [243] נשמת אברהם חאבהע"ז סי' כג אות ה. [244] שו"ת ציץ אליעזר ח"ט סי' ד. [245] נידה יג ב; רמב"ם איסורי ביאה כא יח; טושו"ע אבהע"ז כג ב. וראה בשו"ת משנה הלכות ח"ז סי' ריב-ריג. [246] רמב"ם איסורי ביאה כא יח; טושו"ע אבהע"ז כג א. וראה בדרישה שם אות א. [247] רבנו ירוחם נתיב כג ח"ב; שמעתתא דרב"א ח"ב סי' א; שו"ת אור גדול סי' לא; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' סג; שו"ת מלמד להועיל ח"ג סי' יח. וראה עוד בע' מניעת הריון, הע' 320-321. [248] תוס' יבמות לד ב ד"ה ולא, בתירוץ א; רמב"ם איסורי ביאה כא ט. וראה בשו"ת דבר יהושע, ח"ג חאבהע"ז סי' יח, אם האיסור דווקא עקב הוצאת זרע לבטלה, או שעצם הביאה שלא כדרכה אסורה.

ח"א סי' טט, בגדרי הרהור באיש ובאשה. וראה באוצה"פ שם סק"ח, שלרוב הפוסקים איסור זה הוא מן התורה. [232] מאירי, חולין לו ב; עזר מקודש אבהע"ז כג ג; דרך פקודיך מל"ת לה חלק המחשבה. ואם שייך איסור הרהור באשה — ראה באוצה"פ סי' כג סק"ח אות ג. [233] טושו"ע או"ח שז טז. [234] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' קב; הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חאבהע"ז סי' כג אות ד. וראה שם, בשם הרב י. נויבירט. [235] טושו"ע אבהע"ז כג ג. [236] ראה טושו"ע אבהע"ז כג ג, ובאוצה"פ שם סק"א-יב. [237] סמ"ק סי' רצב; טושו"ע אבהע"ז כג ו. וראה באוצה"פ שם סק"ט. [238] נידה יג ב; רמ"א אבהע"ז כג ו. וראה באוצה"פ שם סק"ב. [239] מס' שמחות פי"ב; טושו"ע יו"ד שלה א. [240] ערוך השולחן יו"ד שלה א.

זה איסורו מן התורה²⁵⁴.
 סריס, ומי שזרעו אינו ראוי להוליד –
 יש הסבורים שהוא פטור²⁵⁵, וכן יש
 שכתבו, שאין איסור השחתת זרע כשיוצא
 בלא קישוי, כי אינו ראוי להוליד²⁵⁶; ויש
 הסבורים שאף אלו חייבים²⁵⁷.

גוי – יש הסבורים שהוא פטור, שאין
 הוא חייב במצות פריה ורביה²⁵⁸; ויש
 הסבורים שהוא חייב²⁵⁹.

הוצאת זרע לחברו – יש מי שכתב,
 שאם אחד הוציא זרע לחברו, האיסור הוא
 על מי שיצא ממנו הזרע אם היה לרצונו,
 אבל אין איסור על המוציא את הזרע²⁶⁰;

שהיינו דווקא כשרגיל לעשות כן תמיד,
 אבל במקרה בלבד מותר²⁴⁹; יש מי שכתב,
 שהיינו רק אם היה פעם אחת בחייו²⁵⁰;
 ויש מי שמתיר אף הרבה פעמים, אם רוב
 תשמישו הוא כדרכו²⁵¹.

הקשר עם חיוב פריה ורביה – באופן
 עקרוני, לשיטת הסוברים שיסוד איסור
 השחתת זרע הוא במצות פריה ורביה, הרי
 שמי שאינו מצווה בפריה ורביה, איננו
 מצווה בהשחתת זרע, כגון אשה, בן נח,
 סריס, ומי שאינו יכול להוליד²⁵².

מי שכבר קיים מצות פריה ורביה –
 יש הסוברים, שאינו מצווה על השחתת
 זרע אלא מדרבנן²⁵³; ויש הסוברים, שאף

כא; שו"ת לבושי מרדכי ממאד מהדו"ג חאו"ח סי'
 נא; שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' רסח; וימהר אברהם,
 מע' ז אות רי; שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' קח;
 שו"ת ציץ אליעזר חי"ד סי' צה. וראה עוד בע'
 פוריות ועקריות הע' 196 ואילך, מה ששייך
 לבדיקת פוריות הגבר. [256] שו"ת אמרי אש
 שם; שו"ת פרי השדה ח"א סי' עז. [257] שו"ת
 בנין ציון סי' קלו; צפנת פענח איסורי ביאה כא
 ט; שו"ת רב פעלים ח"ג סי' ב; אמרי בינה ח"ד
 סי' ח. [258] לפי תוס' סנהדרין נט ב ד"ה והא.
 וראה שד"ח מערכת זיין, כלל כ. [259] רמב"ן,
 רשב"א וריטב"א, נידה יג א; רשב"א יבמות יא;
 שו"ת חיים ושלום ח"א סי' טו; שד"ח מערכת זיין
 כלל כ; שו"ת צפנת פענח סי' ל. וראה במל"מ
 מלכים י ז ד"ה ונחזור, שהקשה היכן רמוז
 האיסור הזה לבני נח, ולמה אין הוא נמנה על ז'
 מצוות בני נח. וראה מה שכתבו ליישב קושיא זו
 בשו"ת תורת חסד ח"ב סי' מג אות ב; ערוך לנר
 נידה יג א; מט"ה אהרן מערכת אל"ף ע' אין למדין
 מקודם מתן תורה. וראה עוד באנציקלופדיה
 תלמודית כרך יא ע' השחתת זרע, הע' 120;
 אוצה"פ סי' כג סק"א אות ה. [260] חו"א
 אישות סי' לו אות ב.

[249] תוס' שם, בתירוץ ב; תוס' רי"ד יבמות יב
 ב; טור ורמ"א אבהע"ז כה ב, בשם הר"י.
 [250] של"ה שער האותיות דף ק, בשם הרא"ש;
 אליה רבה או"ח סי' רמ סק"י, בשם ס' חרדים;
 ברכ"י שם סק"ה. [251] אליה רבה, שם. וראה
 עוד בב"י ובבדק הבית, אבהע"ז שם; אוצה"פ סי'
 כה סק"א, בהערה; תו"ש בראשית פל"ח אות
 מד. וראה עוד בע' מינות, הע' 445 ואילך.
 [252] ראה באריכות באוצה"פ כג סק"א אות ב.
 וראה עוד בשו"ת בנין אב ח"ב סי' סא. [253] ס'
 הישר לר"ת סי' קמט, לפי פירושו של שו"ת בית
 יצחק ח"א סי' צא אות ב, וכן כתבו שו"ת אמרי
 כהן סי' לט, ובאחיעזר ח"ג סי' כד. אך לעומתם
 ראה באוצה"פ כג סק"א סוף אות ב, שהביא דעות
 שגם לשיטת ר"ת יש איסור גמור בהשחתת זרע;
 תוס' הרא"ש נידה יג א. [254] כל הפוסקים
 שלא תלו איסור השחתת זרע במצות פריה
 ורביה, ובמיוחד ראה חידושי הר"ן נידה יג א.
 [255] מנ"ח סוף מ' א; שו"ת אמרי אש חי"ד סי'
 סט; שו"ת שבט סופר סי' א; שו"ת אבני נזר
 חאבהע"ז סי' פג; שו"ת פרי השדה ח"א סי' עז,
 וח"ג סי' נג; שו"ת דברי מלכיאל ח"ה סי' קנו;
 שו"ת מנחת פתים סי' כה; שו"ת עלהו רענן סי'

את פעילותם של תאי ה-X, או ה-Y, ובכך להשפיע על התוצאה של וולד זכר או נקבה²⁶⁶.

מרבית הראשונים זיהו את 'זרע' האשה עם דם נידה, וסברו שיש לאשה יכולת הפעלה של 'הזרע' שלה. כך יש מי שכתב, "כי האשה אף על פי שיש לה ביצים כביצי הזכר, או שלא יעשה בהן זרע כלל, או שהזרע ההוא נקפא, ולא עושה דבר בעובר. אבל אומרם 'מזרעת' על דם הרחם, שיתאסף בשעת גמר ביאה באם, ומתאחו בזרע הזכר"²⁶⁷; וכן יש מי שכתב, "הכוונה בלשון 'מזרעת' על זרע הנקבה, שהוא דם הנידות, כי אשה אין לה זרע, אבל הדם שלה שברחם הוא הזרע שלה, והוא הנקרא אודם"²⁶⁸; וכן יש מי שכתב, שהוולד נוצר מדם הנידה ומזרע האישה, ולדעתו 'תזריע' מתכווין להנאת האשה מן התשמיש²⁶⁹, ואין זה חלק חיוני ביצירת העובר²⁷⁰. וכן כתבו מהאחרונים, שזרע האשה היינו דם נידה, שבא לפעמים על ידי חימוד²⁷¹. אכן דעות אלו קשות להבנה

ויש הסבורים, שהאיסור הוא אף על המוציא²⁶¹.

דרכי תשובה – הפוסקים דנו בתועלת התשובה ובדרכי תיקונים שונים למי שנכשל באיסור הוצאת זרע לבטלה, וכן בדרכי מניעה לחטא זה²⁶².

דיני השחתת זרע האשה

מהות זרע האשה נידון על ידי הפרשנים והפוסקים ביחס לפירוש הפסוק 'אשה כי תזריע וילדה זכר'²⁶³, וביחס למאמר חז"ל "אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, איש מזריע תחילה יולדת נקבה"²⁶⁴. יש שהסבירו, ש'תזריע' פירושו הריון²⁶⁵. אך לשון 'תזריע' בהפעיל משמע, שהאשה פעילה בתהליך ההפריה, ומכאן פירוש חז"ל שהיא מזרעת תחילה. יש מי שהסביר, שפעולת האשה בעת הביאה, בתנועות הנרתיק והוצאת הפרשות של צוואר הרחם, יכולים להשפיע על אוכלוסית תאי הזרע, להגביר או להחליש

[267] רמב"ן עה"ת ויקרא יב ב. [268] רבנו בחיי ויקרא שם. וראה שם באריכות על הויכוח בין חכמי ישראל וחכמי אומות העולם מהו החלק של האב והאם ביצירת הוולד. וראה ע' עֶבֶר וע' תורשה, על דעות שונות להסבר יצירת העובר, וחלקם של האיש והאשה ביצירה זו. [269] היינו orgasm. [270] הרשב"ץ בהקדמתו למגן אבות. [271] מעדני יו"ט על הרא"ש נידה פ"ב אות ב; ספר הברית לר' פינחס אליהו, 1797, ח"א סי' יז; חזו"א אישות סי' לו אות ג, וחזו"א יו"ד סי' קד אות ג. וראה בע' עֶבֶר הע' 19 ואילך, ובע' תורשה ברקע ההיסטורי, על הדעות השונות מחוקרי יוון הקדומה, וביניהם אריסטו, אשר אמנם סברו שהעובר נוצר מזרע האישה ומדם נידה של האשה, ולהם רמזו הפרשנים הראשונים, כגון הא"ע, הרמב"ן ורבנו בחיי. וראה

[261] אוצה"פ סי' כג סק"א אות ו. [262] ראה של"ה שער האותיות אות ק; מטפחת ספרים להרע"ב"ץ ח"א עמ' 20; אבני אפוד אבהע"ז סי' כג; ס' יסוד יוסף; שו"ת בית יעקב סי' קכב; שו"ת מהרש"ם ח"א סי' נח; שם מפתחות לח"ג סי' רסח; קיצושו"ע קנא ד-ז; אוצה"פ סי' כג סק"ב בהערה; שו"ת אגרות משה חאו"ח ח"ד סי' קטז. [263] ויקרא יב ב. [264] נידה לא א. [265] אונקלוס, תרגום יונתן, הרס"ג והרשב"ם עה"פ שם; וראה פירושים שונים למילה 'תזריע' בפירושי האברבנאל, המלבי"ם, העמק דבר ומפרשים אחרים עה"פ, וכן בס' חומת אנך להחיד"א. [266] י. לוי, קורות, ה, חוב' ט-י, תמוז תשל"א, עמ' 716; הנ"ל, קורות, ו, חוב' ה-ו, תשרי תשל"ד, עמ' 309. וראה פירושו של הרב י. קופרמן על הספורנו ויקרא יב ב הע' 4-9.

האשה, שכן מה שייך השחתה והזרעה מכוונת מצד האשה, כאשר מדובר בתהליך טבעי, ולא תלוי ברצונה של האשה²⁷⁶. ומרבני דורנו יש מי שכתב, שמישמוש והרהור לא גורם בנשים שום דבר, ואף שלפעמים רואות דם מחימוד, אין ראיית דם שום איסור²⁷⁷.

השחתת זרע באשה – יש הסבורים, שאין אשה מוזהרת כלל על איסור השחתת זרע, לא על השחתת זרעה, ולא על השחתת זרע בעלה²⁷⁸. וטעמים: משום שקושרים איסור השחתת זרע במצות פריה ורבייה²⁷⁹; יש הסבורים, שנשים מוזהרות על השחתת זרע, הן של עצמן, והן של בעליהן²⁸⁰; יש הסבורים, שאין האשה מוזהרת על השחתת זרעה, אבל מוזהרת היא על השחתת זרע בעלה²⁸¹; יש הסבורים, שאסורה להשחית זרע עצמה,

מבחינה רפואית, שכן לפי הידוע לנו כיום, אין כל שייכות בין דם הנידה ליצירת העובר, ועל כן קשה מה שייך השחתה על דם נידה, וכן קשה שדם נידה ממילא הולך לאיבוד, ואין לאשה שליטה רצונית על כך²⁷². לעומת זאת, יש מהראשונים שזיהה את 'זרע' האשה עם חומר בשחלה, וכך יש מי שכתב "בין חדר לפרוזדור הוא המקום שיש בו שתי ביצים של אשה, והשבילים שבהן מתבשלת שכבת זרע שלה, מקום זה הוא הנקרא עליה"²⁷³, ולכאורה משמע שתיאר את הביציות שבשחלות²⁷⁴. ועוד יש מי שתיאר את חריגת הביצית מהשחלה, ופגישתה ברחם עם הזרע הבא מבחוק²⁷⁵. אכן גם לדעות שהסבירו את 'זרע' האשה שהיא הביצית, והיא החומר הפורה באשה המקביל לזרע באיש, ולפי ידיעותינו ברפואה כיום, עדיין קשה הדין של איסור השחתת 'זרע'

סי' מג אות יט; שו"ת מחנה חיים ח"א סי' נג. [279] וראה במנ"ח סוף מ' א, שדווקא אם אינן מצוות אפילו על לשבת יצרה, אינן מצוות על השחתת זרע. [280] תוס' ורא"ש נידה יג א, ותוס' יבמות יב ב ד"ה שלש – בשיטת רש"י; הר"י בתוס' כתובות לט א ד"ה שלש; רמב"ן, רשב"א, ר"ן וריטב"א בחידושיהם לנידה שם; רמב"ן, ריטב"א ורא"ש, הובאו בשטמ"ק כתובות לט א; מעדני יו"ט נידה רפ"ב אות ב. וראה באוצה"פ סי' כג סק"א אות ד, בשיטת הרמב"ן. וראה בפתח עינים להחיד"א נידה שם; שו"ת שרידי אש ח"ג סי' קכז; הגאון מטשעבין בקובץ תורת ארץ ישראל, שנה יח, סי' כא, תש"ז. [281] שיטת רש"י, אליבא דהרא"ש והריטב"א בשטמ"ק כתובות לט א, שו"ת שואל ומשיב מהדורות ח"ג סי' מד, לפני משה אבהע"ז סי' כג סק"ב; הריב"ש בשיטמ"ק כתובות עב א; שו"ת הרדב"ז ח"ג סי' אלף כב (תקצו). וראה עוד בשו"ת אבני נזר סי' עט אות ט; שו"ת רעק"א סי' עב. וראה בשו"ת אור גדול סי' לז, מה

בדרשות על התורה לר' יהושע אבן שועיב, דמ"ט ע"א, שדעת גדולי הרופאים בימי חכמי יוון ובזמננו, וכן דעת חכמינו אשר שמענו מהם, שהעובר נוצר מזרע האיש ומדם האשה. וראה עוד בשו"ת הריב"ש סי' תמוז. [272] ראה א. שטינברג, אסיא, ד, תשמ"ג, עמ' 139 ואילך. [273] רמב"ם פיהמ"ש נידה ב ה, וכן באיסורי ביאה ה ד. [274] ואמנם כך תיאר את המצב הרופא היווני גלינוס בספרו המיוחד על הזרע. וראה מאירי נידה יז ב, ומאמרו של הרב מ. כשר, נועם ח, תשכ"ה, עמ' 325-331, על דברי הרמב"ם הנ"ל. וראה עוד דברי ספורנו ויקרא יב ב, ופירושו של הרב י. קופרמן שם. וראה עוד בע' רחם ברקע המדעי, על מבנה איברי המין של האשה. [275] סי' שבילי אמונה, עמ' קעז. [276] ראה א. שטינברג, שם. [277] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' סט. [278] ר"ת בתוס' יבמות יב ב ד"ה שלש, ובכתובות לט א ד"ה שלש; רשב"א נידה יג א. וראה משל"מ איסורי ביאה כא יח; ברכ"י יו"ד שלה אות ה; שו"ת תורת חסד

שזה לא שייך בנשים, אבל דבר זה אסור מטעמים אחרים²⁸⁶.

לאחר תשמיש – יש הסבורים, שמותר לאשה לשאוב הזרע שלא ייקלט²⁸⁷, ויש האוסרים²⁸⁸.

אשה ששימשה בתוך שלשה ימים שלפני יום הכיפורים צריכה לכבד את ביתה בחמין, שלא תפלוט שכבת זרע, ודווקא שלא היה סמוך לטבילתה או סמוך לווסתה, שבאותן שעות רגילות להתעבר, ויש לחוש שתשחית זרע ההריון²⁸⁹.

אבל לא זרע בעלה²⁸², לפי שהאיסור הוא על היוצא ממנו ולא על המשחית, והמשחית זרעו של אחר אינו עובר על השחתה אף על פי שגרם לה, ואשה שמאבדת זרע הבעל אינה בהשחתה, שאין היא גרועה מאחר²⁸³; ויש הסבורים, שאין אשה מוזהרת על השחתת זרעה אלא מדרבנן²⁸⁴.

הרהור באשה – יש מי שכתב, שאשה אף שתבוא לידי הרהור והשחתה, אין כאן איסור, שאין האשה מצווה על פריה ורביה²⁸⁵. ויש מי שכתב, שאמנם אין איסור הרהור באשה מדין השחתת זרע,

כתובות שם בתני' א; שו"ת חת"ס חיו"ד סי' קעב, ואחיעזר ח"א סי' כג, אליבא דרש"י. [288] ריטב"א יבמות יב ב, בדעת רש"י; תוס' כתובות שם בתני' ב; שו"ת רעק"א סי' עא; שו"ת חמדת שלמה סי' מו, ועי' שו"ת עמק שאלה מהרנאסטייפולי חאבהע"ז סי' סט; שו"ת בנין ציון סי' קלו; שו"ת מחנה חיים ח"א סי' נג; בית מאיר אבהע"ז סי' כג. [289] מג"א תרו סק"ח. וכתב תמה על דין זה בשו"ת חת"ס חיו"ד סי' קעב. וראה גם במחצית השקל יו"ד סוסי' קצו; תפארת ישראל לבעל כ"פ יו"ד קצו ס"ח, ובסדרי טהרה שם.

שהקשה על שיטה זו. [282] תוספי הרא"ש נידה יג א ד"ה נשים, אליבא דשיטת רש"י ור"ח; שו"ת תורת חסד סי' מג אות יט, אליבא דהרשב"א. וראה רא"ש פ"ד דנידה סי' א, וטושו"ע אבהע"ז קצו יג. וראה עוד במעדני יו"ט רפ"ב דנידה אות ב, בענין נשים המסוללות זו בזו; שו"ת שרידי אש ח"ג סי' יד. [283] חזו"א אבהע"ז נשים סי' לו, וחזו"א יו"ד סי' קד אות ב. [284] שו"ת תורת חסד סי' מג אות ב; שו"ת חדות יעקב תניינא סי' לא. [285] ברכ"י יו"ד שלה. [286] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' סט. [287] תוס' הרא"ש שם; תוס'